

Rapportage 2022

Internationale Mensenrechtenprocedures

Afdeling Internationaal Recht
Ministerie van Buitenlandse Zaken

Inhoud

Voorwoord	4
Procesvertegenwoordiging bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de VN-verdragscomités	7
Raad van Europa	14
Europees Hof voor de Rechten van de Mens	15
Europees Comité voor Sociale Rechten	26
Comité van Ministers	27
Verenigde Naties	32
Mensenrechtencomité	33
Comité tegen Foltering	39
Overige ontwikkelingen	41
Raad van Europa	42
Bijlagen: overzichten en statistieken	46
Bijlage I	47
Bijlage II	58

Voorwoord

Voor u ligt de rapportage over het jaar 2022 met zoals gebruikelijk samenvattingen van alle uitspraken en beslissingen in internationale mensenrechtenprocedures waarbij het Koninkrijk der Nederlanden betrokken is geweest. Ook vindt u in deze rapportage informatie die in het verlengde ligt van, of van direct belang is voor, deze procedures alsmede overzichten en statistieken. Dit jaar hebben we een inleidend hoofdstuk toegevoegd aan de rapportage, waarin uitleg wordt gegeven over de verschillende internationale mensenrechtenprocedures. We hopen dat dat zal leiden tot een nog beter begrip van de werkzaamheden van het Koninkrijk in de genoemde procedures.

Het jaar 2022 is vooral getekend door de oorlog van Rusland in Oekraïne. Deze oorlog heeft geleid tot het uitzetten van Rusland uit de Raad van Europa en tot de beëindiging per 16 september 2022 van de rechtsmacht van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) met betrekking tot Rusland. Door de uitzetting is Rusland geen partij meer bij het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens (EVRM).

Eind januari 2022, nog net voor de inval van Rusland in Oekraïne, vond bij het EHRM de hoorzitting over de ontvankelijkheid van de Nederlandse statenklacht tegen Rusland voor het neerhalen van vlucht MH17 plaats. Op het moment van schrijven van dit voorwoord (april 2023) is duidelijk dat de klacht ontvankelijk is verklaard door het EHRM. Dit is een belangrijke stap in deze unieke procedure, die is gericht op waarheidsvinding, gerechtigheid en rekenschap.

151

In 2022 heeft het EHRM geen schending van het EVRM geconstateerd aangaande het Koninkrijk. Het VN-Mensenrechtencomité oordeelde in 2022 één keer dat er sprake was van een schending van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten.

Een van de hoogtepunten in 2022 was het bezoek aan Nederland van een delegatie van het *Department for the Execution of Judgments of the European Court of Human Rights* (ED) van de Raad van Europa. Het ED ondersteunt het Comité van Ministers in het toezicht op de naleving van uitspraken van het EHRM. Het was een zeer interessant en nuttig bezoek, niet in de laatste plaats door de hartelijke ontvangst en stimulerende uitwisseling betreffende de toepassing van het EVRM in de Nederlandse rechtspraak gefaciliteerd door en bij de Hoge Raad en de Raad van State.

Bij de totstandkoming van deze rapportage zijn, zoals ieder jaar, weer velen betrokken geweest. Naast medewerkers en stagiairs van de Afdeling Internationaal Recht van het ministerie van Buitenlandse Zaken en de jaarlijks bij deze afdeling gedetacheerde collega van de Raad van State, zijn dat de collega's van de ministeries die bij de

inhoudelijke behandeling van de zaken het voortouw hebben genomen dan wel nauw betrokken zijn geweest, te weten collega's van het ministerie van Justitie en Veiligheid, Economische Zaken en Klimaat, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Immigratie en Naturalisatiedienst, en het Openbaar Ministerie alsmede de collega's op Aruba, Curaçao en Sint Maarten.

Voor commentaar, suggesties of verzoeken om informatie kunt u te allen tijde contact opnemen:

djz-mensenrechten@minbuza.nl

tel. (+31) (0)70 348 6724.

Den Haag, april 2023

Cluster mensenrechten
Afdeling Internationaal Recht
Directie Juridische Zaken

Procesvertegenwoordiging bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de VN-verdragscomités

Procesvertegenwoordiging bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de VN-verdragscomités

De procesvoering namens de regering van het Koninkrijk der Nederlanden (de regering) bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM), het Europees Comité voor Sociale Rechten (ECSR) en verschillende verdragscomités van de Verenigde Naties, waaronder het Mensenrechtencomité (BUPO), het Comité tegen Foltering (CAT), het Comité tegen Rassendiscriminatie (CERD) en het Comité voor de Uitbanning van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW) wordt uitgevoerd door het ministerie van Buitenlandse zaken, in samenspraak met de betrokken departementen.

Zaakbehandeling

Momenteel zijn twee juristen bij de afdeling Internationaal recht van de Directie Juridische Zaken (DJZ/IR) bij het ministerie van Buitenlandse Zaken gemachtigd om in Straatsburg en Genève op te treden namens de regering. Deze gemachtigden, ook wel ‘agenten’ genoemd, maken deel uit van het Mensenrechtencluster. De agenten zijn verantwoordelijk voor de coördinatie van de procesvoering. De agenten worden ondersteund door verschillende juristen en een administratief medewerker vanuit het Mensenrechtencluster. Het cluster is belast met de registratie van de zaken, de stroom van processtukken van en naar het EHRM en de comités van de VN, en de distributie naar de betrokken departementen. Het Mensenrechtencluster coördineert de voorbereiding en de formulering van het standpunt van de regering voor het EHRM en de comités in de verschillende lopende zaken. Deze zaken kunnen alle mogelijke onderwerpen beslaan zolang er een beroep wordt gedaan op de mensenrechten uit de desbetreffende verdragen waarop het EHRM en de comités toezicht houden. Naast procesvoering houdt het Mensenrechtencluster zich ook bezig met advisering op het gebied van internationale mensenrechtenverdragen.

| 8 |

Procedures voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Individuen

De procedure op grond waarvan individuen een klacht kunnen indienen bij het EHRM staat beschreven in artikel 34 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Op grond van dit artikel kan een individu, een niet-gouvernementele organisatie of een groep individuen die beweert slachtoffer te zijn van een schending van één of meerdere rechten van het EVRM of de daarbij behorende Protocollen een verzoekschrift indienen bij het EHRM.

Interstatelijke zaken

Lidstaten kunnen iedere (vermeende) schending van EVRM-recht(en) door een andere lidstaat in een interstatelijke procedure aanhangig maken bij het EHRM. Deze procedure is vastgelegd in artikel 33 EVRM. Het is hiervoor niet noodzakelijk dat de individuele slachtoffers van die vermeende mensenrechtenschendingen de nationaliteit hebben van het verzoekende land. Deze procedure komt niet vaak voor. Op dit moment zijn er 15 interstatelijke zaken aanhangig bij het EHRM. Nederland heeft drie keer een interstatelijke zaak aanhangig gemaakt. De eerste zaak was in 1967 tegen Griekenland waar toen het Kolonelsregime aan de macht was. De tweede zaak was in 1982 tegen Turkije in verband met de staatsgreep. De meest recente interstatelijke procedure van de regering is tegen Rusland en betreft het neerhalen van vlucht MH17.

Interventies

Op basis van artikel 36 EVRM is het mogelijk voor een lidstaat of anderen om schriftelijke opmerkingen in te dienen of deel te nemen aan een hoorzitting in zaken waar het geen partij bij is. Het doel van een interventie is om extra inbreng te leveren aan het EHRM die kan bijdragen aan de besluitvorming. Een interveniërende partij wordt daarom ook wel *amicus curiae* (vriend van het EHRM) genoemd. Zoals gezegd is een interveniërende derde geen partij bij de zaak en is dus niet rechtstreeks gebonden aan de uiteindelijke uitspraak. Indien de interveniërende partij een lidstaat is, kan de uitspraak wel elementen bevatten die ook relevant zijn voor de betreffende lidstaat, aangezien deze ook invloed kan hebben op haar nationale rechtsorde. Indien een Nederlander een klacht indient bij het EHRM tegen een andere lidstaat dan Nederland, heeft de regering het recht om te interveniëren. In overige gevallen kan de regering bij het EHRM een verzoek om als interveniënt te worden toegelaten indienen. Het is dan aan het EHRM om te beslissen of de interventie wordt toegestaan. In het tweede geval maakt de regering regelmatig gebruik van de mogelijkheid te interveniëren om hiermee een bepaalde interpretatie van het EVRM voor te stellen of de rechtsontwikkeling te bevorderen.

Adviezen

Naast uitspraken en beslissingen kan het EHRM adviezen geven over de interpretatie en implementatie van het EVRM. Deze adviezen, op basis van Protocol nr. 16 bij het EVRM, worden gegeven op verzoek van de hoogste gerechtshoven van lidstaten en enkel indien het relevant is voor een lopende nationale zaak. Hoewel de adviezen van het EHRM niet bindend zijn, zijn deze wel gezaghebbend in de interpretatie van het EVRM. Bij adviesverzoeken van rechters uit het Koninkrijk heeft de regering het recht om schriftelijke opmerkingen in te dienen. Bij adviesverzoeken van rechters uit andere landen kan op verzoek de regering toestemming worden gegeven om een schriftelijke bijdrage in te dienen. Nederland is sinds 2019 partij bij dit Protocol. Er is

nog geen adviesverzoek door één van de Nederlandse hoogste rechters bij het EHRM ingediend en de regering heeft nog niet om een interventie in adviesprocedures uit andere staten verzocht.

Comité van Ministers

Het Comité van Ministers is het besluitvormend orgaan van de Raad van Europa en bestaat in beginsel uit de Ministers van Buitenlandse Zaken van de lidstaten. Vier keer per jaar komt een ambtelijke afvaardiging namens het Comité van Ministers samen voor het toezicht op de naleving door de staten van de uitspraken van het EHRM, waarin een schending van het EVRM is geconstateerd, en van de minnelijke schikkingen. Nadat een uitspraak of schikking onherroepelijk is geworden, moet de betrokken lidstaat binnen zes maanden een actieplan aanleveren. In een actieplan volgend op een uitspraak staan bijvoorbeeld de individuele en algemene maatregelen die genomen worden naar aanleiding van de door het EHRM geconstateerde schending en wordt beschreven hoe de uitspraak onder de aandacht is gebracht. Het Comité van Ministers kan vervolgens in een beslissing aanwijzingen geven over welke maatregelen nog vereist zijn, en kan het toezicht sluiten wanneer een lidstaat voldoende heeft gedaan. Zodra het Comité van Ministers tevreden is over de uitvoering van de uitspraak of schikking neemt het een slotresolutie aan, waarin het aangeeft het toezicht te beëindigen in de concrete zaak.

| 10 |

Procedures bij het Europees Comité voor Sociale Rechten

Collectieve verzoeken

Het Aanvullend Protocol bij het Europees Sociaal Handvest (ESH) maakt het mogelijk voor sociale partners en non-gouvernementele organisaties om een collectief verzoekschrift in te dienen over (vermeende) schendingen van het ESH door een lidstaat. Als een verzoekschrift wordt ingediend, zal dit worden onderzocht door het Europees Comité voor Sociale Rechten (ECSR). Dit Comité neemt vervolgens een besluit over de ontvankelijkheid van de klacht en gaat na of sprake is van een schending van het ESH. Op basis van dit besluit van het ECSR kan het Comité van Ministers een resolutie aannemen waarin aanbevelingen aan de lidstaat worden gedaan over de schending.

Het Agentennetwerk voor het EHRM en het ECSR

Het Mensenrechtencluster participeert actief in het netwerk van agenten van de lidstaten bij het EHRM. Er wordt binnen het netwerk informatie uitgewisseld over lopende zaken en overige kwesties die relevant zijn voor de procedures voor het EHRM. Daarnaast biedt het netwerk de mogelijkheid om andere landen te attenderen

op relevante nieuwe zaken, met het oog op de mogelijkheid te interveniëren, en de gelegenheid om het optreden van de verschillende lidstaten in zaken te coördineren. Er wordt naar gestreefd dat de agenten éénmaal per jaar onder elkaar bijeen komen, meestal op uitnodiging van de agent van de lidstaat die in het najaar voorzitter is van het Comité van Ministers van de Raad van Europa. Daarnaast organiseert het EHRM in beginsel twee keer per jaar een agentenbijeenkomst in Straatsburg. Tijdens deze agentenbijeenkomsten wordt gesproken over verschillende ontwikkelingen en vragen rondom het procederen bij het EHRM. Het ECSR organiseert eveneens één keer per jaar een bijeenkomst tussen het ECSR en de agenten van de landen die het collectief klachtrecht onder het ESH hebben erkend.

Procedures voor de VN-verdragscomités

Nederland is partij bij acht mensenrechtenverdragen, te weten het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR), het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVESCR), het Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van alle vormen van Rassendiscriminatie (CERD), het Internationaal Verdrag voor de Uitbanning van alle vormen van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW), het Verdrag tegen Foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende vormen van bestraffing (CAT), het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK), het Internationaal Verdrag voor de Rechten van Mensen met een Handicap (VN-verdrag handicap) en het Internationaal Verdrag inzake de Bescherming van alle Personen tegen Gedwongen Verdwijning (ICPPED). Al deze verdragen bevatten, (al dan niet) via een optioneel protocol, een mogelijkheid op grond waarvan individuen kunnen klagen over mensenrechtenschendingen (ook wel: individueel klachtrecht). Individuen kunnen klagen over het Koninkrijk bij vijf comités: het VN-Mensenrechtencomité (BUPO-Comité), het Comité tegen Foltering (CAT), het Comité tegen Rassendiscriminatie (CERD), het Comité tegen Gedwongen Verdwijningen (CED) en het Comité tegen Discriminatie van Vrouwen (CEDAW). De comités bestaan uit onafhankelijke experts die gekozen worden door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Hoewel alle comités verschillen vanwege de thematische inhoud, verlopen de procedures ten aanzien van individuele klachten doorgaans hetzelfde.

Individuen

Bij de hierboven genoemde vijf comités (het BUPO-Comité, het CAT, het CERD, CED en het CEDAW) is het mogelijk om een individuele klacht in te dienen tegen de regering. Een individu kan een klacht indienen bij het comité vanwege een (vermeende) schending van het bijbehorende verdrag. Op deze manier kan het comité bescherming bieden op een individueel niveau. Het betrokken comité geeft in een zienswijze aan of er sprake is van schending(en) van de relevante verdragsartikelen.

De zienswijzen van de comités zijn formeel niet-bindend, maar zijn wel gezaghebbend. Dat betekent dat er alleen gemotiveerd van kan worden afgeweken.

Interstatelijke zaken

Bij een aantal comités kunnen interstatelijke zaken ingediend worden. Dit houdt in dat een lidstaat een andere lidstaat kan aanklagen voor vermeende schendingen van mensenrechten in het desbetreffende VN-verdrag. Over het algemeen vereist dit een expliciete erkenning van deze procedure door beide lidstaten. Deze procedure wordt zelden gebruikt.

Follow-up

Wanneer een comité een schending constateert, heeft de regering 180 dagen om een actieplan op te stellen en in te dienen. In dit actieplan noemt de regering welke maatregelen genomen worden om de schending te beëindigen en nieuwe schendingen te voorkomen. Op basis van dit plan neemt het comité een 'follow-up' rapport aan waarin wordt aangegeven in hoeverre de regering de zienswijze van het comité heeft geïmplementeerd. Bij elke sessie van het comité kan een nieuw follow-up rapport worden aangenomen, totdat de regering de zienswijze naar tevredenheid van het comité heeft geïmplementeerd.

| 12 |

Verloop individuele zaken

De behandeling van individuele zaken in de verschillende procedures verloopt in grote lijnen hetzelfde. Nadat een nieuwe zaak wordt gecommuniceerd aan het Koninkrijk wordt deze in behandeling genomen door het Mensenrechtencluster van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Dit cluster betreft, afhankelijk van de inhoud van de zaak, het ministerie dat beleidsverantwoordelijkheid draagt voor de (vermeende) mensenrechtenschending. Bij de behandeling van zaken wordt gekeken naar de ontvankelijkheid en inhoud van de zaak. Bij de ontvankelijkheid is het de vraag of de zaak kan worden toegelaten aan de hand van verschillende criteria, waaronder of de nationale rechtsmiddelen zijn uitgeput, de zaak binnen de reikwijdte van het verdrag of het relevante verdragsartikel valt, de zaak voldoende onderbouwd is, de zaak al onderzocht wordt door een andere internationale instantie, de zaak misbruik vormt van de procedure, en of verzoeker schade heeft geleden als gevolg van de vermeende schending. Ten aanzien van de inhoud moet er sprake zijn van een maatregel die binnen de reikwijdte van een verdragsartikel valt. Bij sommige verdragsartikelen is het vervolgens de vraag of een beperking van een verdragsvrijheid kan worden gerechtvaardigd.

Na ontvangst van het verzoekschrift kan de regering een verweerschrift indienen, hierop kan de verzoeker/klager reageren en daarna is er voor de regering nog een keer de gelegenheid om een aanvullend verweerschrift in te dienen. Soms wordt hierna

nog een nadere schriftelijke reactie ingediend, bijvoorbeeld ingeval van nieuwe ontwikkelingen of om in te gaan op specifieke aanvullende vragen van het comité of het EHRM. Op basis van al deze stukken geeft het comité een schriftelijke zienswijze en het EHRM een uitspraak of beslissing. Indien om een schadevergoeding is gevraagd, staat in de zienswijze of uitspraak/beslissing of schadevergoeding moet worden verleend. Er bestaat de mogelijkheid voor een hoorzitting in Genève of Straatsburg. In procedures tegen het Koninkrijk voor de comités is hiervan nog nooit gebruik gemaakt. Soms wordt een hoorzitting in Straatsburg georganiseerd door het EHRM.

Belangrijke verschillen in de procedures zijn dat bij de comités de mogelijkheid wordt geboden om (eerst) enkel verweer te voeren op de ontvankelijkheid.

Bij het EHRM moet een klacht worden ingediend binnen vier maanden nadat de hoogste nationale rechter uitspraak heeft gedaan in de zaak. Vervolgens worden alle verzoekschriften die binnenkomen bij het EHRM door de filtering section beoordeeld op kennelijke niet ontvankelijkheid. Nadat het verzoekschrift is gecommuniceerd aan Nederland, gaat de zogenaamde non-contentieuze fase in, waarin partijen tot een minnelijke schikking kunnen komen. De termijnen voor het indienen van verweerschriften beginnen pas nadat de non-contentieuze fase is afgesloten. Dat is gewoonlijk na twaalf weken.

Kennisoverdracht

Het Mensenrechtencluster maakt deel uit van de afdeling Internationaal Recht (DJZ/IR). Naast het Mensenrechtencluster bestaat DJZ/IR uit de clusters Vrede & Veiligheid, Internationale Rechtsorde, Internationale Omgeving en het Centrum voor Internationaal Recht (CIR). De afdeling is een kennisafdeling die ten dienste staat van het Nederlandse overheidsbeleid. Medewerkers van de afdeling verzorgen regelmatig lezingen en cursussen bij andere departementen en uitvoerende diensten. Leden van het Mensenrechtencluster verzorgen ook regelmatig cursussen over de praktijk bij het EHRM en de VN-verdragscomités en lezingen over ontwikkelingen in het internationaal recht, bijvoorbeeld aan universiteiten, de Academie voor Wetgeving/Academie voor Overheidsjuristen en rechtbanken.

Er bestaan verschillende mogelijkheden om tijdelijk ervaring op te doen bij het Mensenrechtencluster. Zo wordt er jaarlijks een jurist vanuit de Raad van State gedetacheerd bij het Mensenrechtencluster. Daarnaast kunnen studenten een stage lopen bij DJZ/IR om zo onder andere kennis te maken met de procesvoering bij het EHRM en de VN-verdragscomités. In 2022 hebben zeven studentenstagiairs op de afdeling meegewerkt.

Raad van Europa

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Uitspraken

L.A.D.L. (58342/15, 4 oktober 2022)

Aan verzoeker zijn navorderingsaanslagen met boetes opgelegd naar aanleiding van een verzwegen bankrekening in Luxemburg. Verzoeker heeft pas onder dreiging van dwangsommen documenten over die bankrekening verstrekt aan de belastingdienst. Verzoeker klaagt bij het EHRM dat zijn recht om zichzelf niet te hoeven beschuldigen, ook wel het *nemo tenetur*-beginsel genoemd, zoals volgt uit artikel 6 lid 1 van het EVRM (recht op een eerlijk proces) is geschonden. Verzoeker klaagt dat voor het opleggen van boetes gebruik is gemaakt van documenten die hij heeft verstrekt op basis van een vonnis en onder dreiging van dwangsommen.

In 2007 schreef de belastingdienst aan verzoeker dat in het kader van een onderzoek naar buitenlandse bankrekeningen bleek dat verzoeker over een bankrekening in Luxemburg beschikte die niet was betrokken bij de inkomstenbelasting of vermogensbelasting. Verzoeker werd verzocht om gegevens met betrekking tot die bankrekening te verstrekken. Verzoeker voldeed niet aan dit verzoek, waarop een boete opgelegd werd. Verzoeker maakte bezwaar tegen de aangepaste belastingaanslag en de boete. Verzoeker werd tijdens die bestuursrechtelijke bezwaarprocedure door de regering gedagvaard in een civielrechtelijke procedure bij de voorzieningenrechter ter verkrijging van een vonnis waarin verzoeker verplicht wordt gegevens over buitenlandse bankrekeningen te verschaffen. Onder dreiging van dwangsommen heeft de rechtbank verzoeker opgedragen de gevorderde gegevens te verstrekken. Verzoeker heeft de opdracht van de rechtbank opgevolgd en de bedoelde informatie verstrekt. Op basis van die informatie heeft de belastinginspecteur in de beslissing op bezwaar de belastingaanslag aangepast en de boete verminderd. Qua percentage bleef de boete gelijk, nu er opzet aan de zijde was van verzoeker bij het doen van zijn aangifte. Verzoeker stelde tegen dat besluit beroep in. De rechtbank oordeelde dat de belastinginspecteur de gegevens op een rechtmatige manier had gebruikt. Tegen dit oordeel ging verzoeker in hoger beroep. Ook het Gerechtshof oordeelde dat het *nemo tenetur*-beginsel niet was geschonden, nu de verstrekte gegevens bestonden ongeacht de wil van verzoeker. Tegen dit oordeel was verzoeker in cassatie gegaan. De Hoge Raad heeft het cassatieberoep verworpen.

Het EHRM benadrukt dat artikel 6 EVRM geïnterpreteerd dient te worden in het licht van alle omstandigheden van het geval. Het *nemo tenetur*-beginsel beschermt een verdachte niet per se tegen het afleggen van verklaringen tegen zichzelf, maar tegen de verkrijging van bewijs middels ongeoorloofde druk. Voordat een situatie valt onder het *nemo tenetur*-beginsel zoals neergelegd in artikel 6 EVRM, moet een

verzoeker zijn onderworpen aan een vorm van dwang of drang door de autoriteiten. Bovendien moet die dwang zijn toegepast ter verkrijging van informatie in het kader van een strafrechtelijke procedure of vervolging. Op deze wijze heeft het *nemo tenetur*-beginsel primair betrekking op het respecteren van het zwijgrecht van een verdachte. Echter, het beginsel biedt geen bescherming in het geval van gebruik van materiaal dat bestaat onafhankelijk van de wil van de verdachte. Het EHRM geeft aan dat het *nemo tenetur*-beginsel in principe van toepassing kan zijn op de situatie dat een verdachte gedwongen wordt documenten te verstrekken. In de rechtspraak van het EHRM worden wel nuances aangebracht op de toepassing van het *nemo tenetur*-beginsel in financiële zaken. Zo moeten de autoriteiten zeker zijn van het bestaan van de specifieke documenten. Met andere woorden: wanneer autoriteiten een verdachte dwingen tot verstrekking van bepaalde documenten in het kader van een fishing expedition, is dat in strijd met het *nemo tenetur*-beginsel. Echter, het *nemo tenetur*-beginsel maakt niet dat het verboden is voor autoriteiten om dwangmaatregelen te nemen opdat belastingbetalers hun financiële informatie, waarvan aannemelijk is dat deze bestaat, verstrekken zodat een juiste belastingaanslag gemaakt kan worden. Bij de toepassing op de onderhavige zaak benadrukt het EHRM dat de bediscussieerde documenten bestaan uit (i) twee formulieren en (ii) bankverklaringen en portfoliosamenvattingen. Ten aanzien van de twee formulieren overweegt het EHRM dat uit niets blijkt dat de door verzoeker verstrekte formulieren zijn gebruikt om opzet aan te tonen in het niet verstrekken van deze documenten (deze opzet was vereist voor de instandhouding van de belastingboetes). Hierom is het gebruik van de formulieren niet in strijd geweest met het *nemo tenetur*-beginsel. Wat betreft de bankverklaringen en portfoliosamenvattingen oordeelt het EHRM dat het *nemo tenetur*-beginsel in beginsel van toepassing is. Het EHRM overweegt dat de verzoeker door de burgerlijke rechter op vordering van de Staat is veroordeeld om documenten met betrekking tot bankrekeningen die hij in het buitenland aanhield aan de belastingdienst ter beschikking te stellen. Op dat moment was al een boete opgelegd wegens niet doen van de juiste aangifte, waardoor kan worden gesteld dat er sprake was van dwang. Bovendien valt de boete onder de strafrechtelijke reikwijdte van artikel 6 EVRM. Hiermee is voldaan aan de twee vereisten voor de toepasselijkheid van het *nemo tenetur*-beginsel. Vervolgens beoordeelt het EHRM of het gebruik van de bankafschriften en portfolio overzichten door de belastingdienst strijd op levert met dit beginsel en daarmee met het recht op een eerlijk proces. Het EHRM stelt vast dat de autoriteiten reeds op de hoogte waren van het bestaan van deze specifieke documenten. Bovendien was het verzoek bij de burgerlijke rechter om de bankafschriften en portefeuilleoverzichten te verstrekken gebaseerd op reeds bij de belastingdienst bekende feiten over het bestaan van een Luxemburgse bankrekening. Om deze reden kan niet worden gesteld dat er sprake is geweest van een *fishing expedition*.

Het EHRM oordeelt dat het gebruik van de door verzoeker verstrekte documenten geen schending oplevert met het *nemo tenetur*-beginsel zoals volgt uit artikel 6 EVRM.

Beslissingen

B.T. (45257/19, 20 januari 2022)

Verzoeker, een Brits staatsburger, klaagt op basis van artikel 5 lid 1 EVRM (recht op vrijheid en veiligheid) over de rechtmatigheid van zijn verlengde detentie in Nederland (tot meer dan 90 dagen na zijn aanhouding), met het oog op zijn overlevering aan het Verenigd Koninkrijk op grond van een Europees aanhoudingsbevel. Verzoeker en regering komen tot een minnelijke schikking, waarop het EHRM de zaak van de rol schrapt.

T.M. en S.Y.M. (33515/16, 20 januari 2022)

Verzoekers zijn een koppel uit Pakistan van wie de man al christen is sinds zijn geboorte en de vrouw beweert een bekeerlinge te zijn van de islam naar het christendom. Verzoekers klagen op grond van artikel 3 EVRM (verbod op foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing) over de behandeling waaraan zij vrezten te worden blootgesteld indien zij worden teruggestuurd naar Pakistan. Op 13 oktober 2021 heeft de regering het EHRM geïnformeerd dat aan verzoekers een tijdelijke verblijfsvergunning asiël is verleend. Het EHRM merkt op dat doordat verzoekers een verblijfsvergunning hebben gekregen het risico dat zij worden uitgezet en eventueel worden blootgesteld aan een met artikel 3 EVRM strijdige behandeling voor de nabije toekomst is weggenomen. Daarom behoeft de klacht met betrekking tot artikel 3 EVRM geen nadere behandeling, aldus het EHRM. Het EHRM schrapt de zaak van de rol.

| 17 |

A.O.J. (22615/21, 24 maart 2022)

Verzoeker, een Sudanees staatsburger, stelt dat zijn overdracht van Nederland aan Malta op grond van EU-Verordening Nr. 604/2013 (Dublinverordening) in strijd is met artikel 3 EVRM (verbod op foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing) omdat de omstandigheden rondom de opvang- en/of detentiefaciliteiten in Malta ontoereikend zijn. De regering geeft aan het verzoek om internationale bescherming van de verzoeker in behandeling te nemen in de Nederlandse asiëlprocedure en verzoeker niet over te dragen aan Malta. Hierop informeert verzoeker dat hij, gelet op bovenstaande ontwikkelingen, het verzoekschrift aan het EHRM intrekt. Het EHRM schrapt de zaak van de rol nu verzoeker de procedure niet langer wenst voort te zetten.

M.M.G. (32651/21, 24 maart 2022)

Verzoeker, een Somalisch staatsburger, klaagt uit hoofde van artikel 8 EVRM (recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven) over het besluit van de regering om zijn verblijfsvergunning in te trekken en hem een inreisverbod van tien jaar op te leggen.

Verzoeker en regering komen tot een minnelijke schikking, waarop het EHRM de zaak van de rol schrapt.

C.A.D.K. (1443/19, 26 april 2022)

Verzoeker klaagt dat de verplichting tot het afsluiten van een basisverzekering (basispakket) tegen ziektekosten, het ontvangen van een bestuurlijke boete voor het niet voldoen aan deze verplichting en het afsluiten van een dergelijke verzekering namens verzoeker onverenigbaar is met artikel 8 EVRM (recht op eerbiediging van privé-, familie- gezinsleven), artikel 9 EVRM (vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst) en artikel 1 Protocol No. 1 EVRM (bescherming van eigendom). Verzoeker is tegen het verplicht deelnemen aan een systeem van collectieve verantwoordelijkheid door middel van het moeten afnemen van een basispakket, geeft er de voorkeur aan om alleen te betalen voor zijn eigen gezondheid en is voorstander van homeopathische behandelingen. Bovendien klaagt verzoeker op grond van artikel 6 EVRM (recht op een eerlijk proces) dat sprake is van een gebrek aan onpartijdigheid van de rechterlijke instanties.

Het EHRM spreekt zich niet uit over de toepasselijkheid van artikel 8 EVRM maar oordeelt, in de veronderstelling dat er sprake is van een inmenging in de zin van dit artikel, dat de regering, om een betaalbare gezondheidszorg te waarborgen door middel van collectieve solidariteit, legitieme redenen heeft om burgers te verplichten een ziektekostenverzekering af te sluiten. Gelet op de ruime beoordelingsmarge waarover een lidstaat beschikt met betrekking tot de regels die worden vastgesteld om een evenwicht te bereiken tussen concurrerende openbare en particuliere belangen, concludeert het EHRM dat de verplichting tot het afsluiten van een basiszorgverzekering of het afsluiten van een basiszorgverzekering namens verzoeker niet in strijd is met artikel 8 EVRM. Gezien voornoemde redenen is de klacht kennelijk ongegrond, en wordt de klacht afgewezen door het EHRM.

Voorts oordeelt het EHRM dat het wantrouwen van de verzoeker in de reguliere gezondheidszorg en daardoor zijn bezwaren om aan het systeem van de collectieve gezondheidszorg bij te dragen niet kan worden beschouwd als een door artikel 9 EVRM beschermde vrijheid van gedachte, geweten of godsdienst. Bovendien stelt het EHRM dat verzoeker zichzelf niet als gewetensbezwaarde tegen een ziektekostenverzekering beschouwt. Hierdoor valt de klacht buiten de werkingsfeer van het EVRM en moet daarom worden afgewezen.

Ten aanzien van artikel 1 van Protocol No. 1 EVRM overweegt het EHRM of de verplichting tot betaling van ziektekostenverzekeringspremies op basis van de

Zorgverzekeringwet een inmenging vormt in verzoekers recht op het ongestoord genot van zijn eigendom. Het EHRM stelt dat aangezien de verplichting tot het afsluiten van een basisverzekering een rechtsgrondslag in nationaal recht heeft en een legitiem doel dient voor de toepassing van artikel 8 EVRM, er geen reden is om te oordelen dat de inmenging in verzoekers eigendomsrechten geen legitiem doel nastreeft. Het EHRM oordeelt dat een lidstaat bij de uitvoering van sociaal en economisch beleid over een ruime beoordelingsmarge beschikt in de afweging tussen het algemene belang en de bescherming van de grondrechten van het individu. Volgens het EHRM leiden de mogelijkheid tot het afsluiten van een aanvullende ziektekostenverzekering ter dekking van homeopathische geneesmiddelen én de inkomensafhankelijke bijdrage in de kosten van de ziektekostenverzekering ertoe dat de inmenging evenredig is aan het nagestreefde rechtmatige doel. Het EHRM concludeert dat de klacht kennelijk ongegrond is en niet-ontvankelijk moet worden verklaard.

Met betrekking tot de klacht onder artikel 6 EVRM (recht op een eerlijk proces), oordeelt het EHRM dat uit de stukken van het verzoekschrift geen schending van dit artikel blijkt en wijst ook deze klacht af.

V.A. e.a. t. Italië en Nederland (48062/19, 5 mei 2022)

Verzoekers, Nigeriaanse staatsburgers die in Nederland asiel hebben aangevraagd, stellen dat overdracht van Nederland aan Italië op grond van EU-Verordening Nr. 604/2013 (Dublinverordening) in strijd is met artikel 3 EVRM (verbod op foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing). Verzoekers stellen dat sprake is van strijd met artikel 3 EVRM omdat zij in Italië tijdens hun asielprocedure aldaar geen toegang hebben tot de belangrijkste basis voorzieningen zoals bed, bad, brood.

In de loop van de procedure heeft de regering het EHRM geïnformeerd dat verzoekers hebben geweigerd om de door de Italiaanse autoriteiten vereiste COVID-19 test af te nemen, waardoor zij geen toegang zouden krijgen tot Italië en de uiterste termijn voor de overdracht op basis van de Dublinverordening is verstreken. Het verzoek om internationale bescherming zal in de Nederlandse asielprocedure worden behandeld. Verzoekers worden daarom niet overgedragen aan Italië.

Het EHRM oordeelt dat nu het asielverzoek van verzoekers wordt onderzocht in Nederland, het risico dat verzoekers aan Italië worden overgedragen en worden blootgesteld aan een behandeling in strijd met artikel 3 EVRM voor de nabije toekomst is weggenomen. Met betrekking tot de vordering tot genoegdoening stelt het EHRM dat artikel 41 EVRM (recht op billijke genoegdoening) slechts een billijke vergoeding toestaat indien is vastgesteld dat er een schending van het EVRM of van de daarbij behorende Protocollen heeft plaatsgevonden. Een dergelijke vaststelling is niet gedaan en het EHRM is van oordeel dat de zaak om de hierboven genoemde redenen is opgelost. De zaak wordt van de rol geschrapt.

J.N.J.F. (10797/18, 19 mei 2022)

Verzoeker klaagt op basis van artikel 5 lid 3 EVRM (recht op vrijheid en veiligheid) over de motivering van het Gerechtshof Den Haag wat betreft de verlenging van zijn voorlopige hechtenis.

Verzoeker en regering komen tot een minnelijke schikking, waarop het EHRM de zaak van de rol schrapte.

O.T.D. (49837/20, 19 mei 2022)

Verzoekster, een alleenstaande moeder uit Guinee en woonachtig in Nederland, klaagt dat haar minderjarige dochter in Guinee zal worden onderworpen aan Vrouwelijke Genitale Verminking en dat hun uitzetting naar Guinee daarom in strijd is met artikel 3 EVRM (verbod op foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing).

De regering informeert het EHRM dat verzoekster een nieuw verzoek voor internationale bescherming heeft ingediend. Het nieuwe asielverzoek zal in Nederland worden behandeld. Omdat het risico dat verzoekster en haar dochter zullen worden uitgezet naar Guinee en potentieel zullen worden blootgesteld aan een behandeling in strijd met artikel 3 EVRM in de voorzienbare toekomst is weggenomen, overweegt het EHRM dat de zaak is opgelost. Het EHRM schrapte de zaak van de rol.

| 20 |

A.A.Z. e.a. (53128/20, 2 juni 2022)

Verzoekers, een moeder en haar twee dochters die de Jordaanse nationaliteit bezitten, klagen op basis van artikelen 2 (recht op leven) en 3 (verbod op foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing) EVRM dat zij in een situatie van ernstige materiële deprivatie terecht zouden komen als zij zouden worden teruggestuurd naar Griekenland, waar zij internationale bescherming hadden gekregen voordat zij in Nederland asiel aanvroegen. Verder klagen verzoekers, op basis van artikel 13 EVRM, dat zij geen effectief nationaal rechtsmiddel tot hun beschikking hebben.

In de loop van de procedure meldt de regering aan het EHRM dat verzoekers asiel hebben aangevraagd in IJsland en dat IJsland het asielverzoek in behandeling zal nemen. Aangezien de overdracht van verzoekers van Nederland naar Griekenland niet meer aan de orde is, verzoekt de regering het EHRM de zaak van de rol te schrappen. Het EHRM oordeelt dat, gelet op het bovenstaande, het risico dat verzoekers in een situatie belanden in Griekenland die in strijd is met artikelen 2 en 3 EVRM, als gevolg van hun uitzetting uit Nederland, in de nabije toekomst is weggenomen. Daarnaast is de klacht onder artikel 13 EVRM, in samenhang met de artikelen 2 en 3 EVRM, onlosmakelijk verbonden met de uitzetting van verzoekers uit Nederland, volgens het EHRM. Om genoemde redenen acht het EHRM het niet langer gerechtvaardigd de behandeling van het verzoekschrift voort te zetten en besluit het de zaak van de rol te

schrappen. Het EHRM kan de zaak weer op de rol plaatsen, mochten de omstandigheden daartoe aanleiding geven. Daarnaast benoemt het EHRM de mogelijkheid voor de verzoekers om een klacht tegen IJsland in te dienen indien zij van mening zijn dat IJsland hun rechten op grond van het EVRM schendt.

L.C.S. (27014/20, 16 juni 2022)

Verzoeker, een Roemeens onderdaan die is gedetineerd in Nederland, klaagt op basis van artikel 5 lid 3 EVRM (recht op vrijheid en veiligheid) over de motivering van de Rechtbank Rotterdam bij de afwijzing van zijn verzoek om opheffing of schorsing van zijn verlengde voorlopige hechtenis.

Verzoeker en regering komen tot een minnelijke schikking, waarop het EHRM de zaak van de rol schrapt.

S.G. (27091/21, 8 september 2022)

Verzoeker, een Liberiaans staatsburger, klaagt, met een beroep op artikelen 3 (verbod op foltering, wrede, onmenselijke of vernederende behandeling) en 8 (recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven) EVRM, over zijn uitzetting naar Liberia, die volgens hem zonder een adequaat onderzoek naar de beschikbaarheid en toegankelijkheid van medische zorg in dat land zou plaatsvinden.

Na de communicatie van het verzoekschrift, informeert de regering het EHRM dat de Nederlandse autoriteiten de vraag naar de beschikbaarheid en toegankelijkheid van de medische zorg in Liberia voor verzoeker zal heroverwegen. Hierop heeft verzoeker het EHRM medegedeeld dat hij zijn verzoekschrift wil intrekken. Het EHRM stelt geen bijzondere omstandigheden vast met betrekking tot de eerbiediging van de mensenrechten zoals omschreven in het EVRM en de Protocollen daarbij, die de voortzetting van de behandeling van het verzoekschrift vereisen. Het EHRM schrapt daarom de zaak van de rol.

M.U.T.A.F. (48013/21, 8 september 2022)

Verzoeker, een Soedanees staatsburger, klaagt, met een beroep op artikel 8 (recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven) EVRM, over de beslissing tot intrekking van zijn verblijfsvergunning en de gevolgen hiervan voor zijn privéleven in Nederland.

Na de communicatie van het verzoekschrift, deelt de regering mee dat de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid heeft besloten de voornoemde beslissing in te trekken en dat het rechtmatig verblijf van verzoeker in Nederland met terugwerkende kracht zou worden hersteld. Het EHRM merkt op dat zodra een met uitzetting bedreigde verzoeker een verblijfsvergunning heeft gekregen en niet langer het risico loopt te worden uitgezet, het de zaak als opgelost beschouwt. Het EHRM schrapt daarom de zaak van de rol.

S.A. (46534/14, 18 oktober 2022)

Met een beroep op artikelen 5 lid 1 (recht op vrijheid en veiligheid) en 13 (recht op een effectief rechtsmiddel) EVRM klaagt verzoeker dat de aan hem opgelegde vreemdelingenbewaring van 5 maart 2013 tot 17 januari 2014 niet gerechtvaardigd was omdat er geen realistisch uitzicht op uitzetting was. Voorts stelt hij dat het beschikbare rechtsmiddel bij de rechtbank ondoeltreffend was.

Ten behoeve van de uitzetting van verzoeker had de regering besloten tot de plaatsing van verzoeker in vreemdelingenbewaring. In beroep hield de Rechtbank Den Haag dit besluit in stand. Dezelfde rechtbank heeft ook een vervolgeroep van verzoeker, die inging tegen de voortzetting van zijn detentie, afgewezen. Tegen deze rechterlijke uitspraken is verzoeker niet in hoger beroep gegaan bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (de Afdeling).

Het EHRM stelt vast dat verzoeker tegen de uitspraken van de Rechtbank Den Haag in hoger beroep had kunnen gaan bij de Afdeling. Bovendien oordeelt het EHRM dat dit een effectief rechtsmiddel is, nu de Afdeling kon besluiten tot invrijheidstelling en compensatie indien de bewaring onrechtmatig zou worden bevonden. Verzoeker betwist niet dat dit rechtsmiddel niet is aangewend. Evenmin betwist verzoeker de doeltreffendheid van de toetsingsprocedure bij de Afdeling of motiveert hij waarom daarvan geen gebruik is gemaakt. Het EHRM ziet dan ook geen reden om verzoeker uit te zonderen van het ontvankelijkheidsvereiste om de nationale rechtsmiddelen uit te putten. Omdat verzoeker niet alle nationale rechtsmiddelen heeft uitgeput verklaart het EHRM het verzoekschrift niet-ontvankelijk.

| 22 |

R.R.C. (21464/15, 15 november 2022)

Verzoeker is in 2001 op Curaçao veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf voor moord. Hij klaagt op basis van artikel 3 EVRM (verbod op foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing) dat zijn levenslange gevangenisstraf *de jure* en *de facto* niet reduceerbaar was, aangezien hij niet in staat is gesteld vooruitgang te boeken bij zijn rehabilitatie en geen uitzicht heeft op vrijlating. Daarnaast klaagt verzoeker op basis van artikel 13 EVRM (recht op een effectief rechtsmiddel) over het ontbreken van een effectief rechtsmiddel naar nationaal recht.

Het EHRM heeft in de zaak een eenzijdige verklaring van de regering ontvangen, waarin de regering aangeeft de kwestie op te willen lossen. Met het oog op de verklaring, de uitgebreide jurisprudentie over dit vraagstuk en het feit dat de regering werkt aan beleidsmatige richtlijnen voor het toetsen van levenslange gevangenisstraffen, oordeelt het EHRM dat het geen aanleiding ziet om de zaak verder te onderzoeken. Daarnaast staat een vergelijkbare zaak momenteel onder het toezicht van het Comité van Ministers, waardoor het Comité beter geplaatst is om te oordelen over de te nemen noodzakelijke maatregelen. Het EHRM schrapt de zaak van de rol, maar herinnert partijen er wel aan dat het bevoegd is om de zaak weer op te rol te plaatsen.

A.H.L. (2445/17, 15 november 2022)

Verzoeker is in 1984 op Sint Maarten tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld wegens wederrechtelijke vrijheidsberoving, verkrachting en moord. Hij klaagt op basis van artikel 3 EVRM (verbod op foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing) dat zijn levenslange gevangenisstraf *de jure* en *de facto* niet reduceerbaar was, omdat hij zijn rehabilitatie niet mocht voortzetten en geen uitzicht had op vrijlating.

Het EHRM heeft in de zaak een eenzijdige verklaring van de regering ontvangen, waarin de regering aangeeft voornemens te zijn de kwestie op te lossen. Met het oog op de verklaring en het feit dat de regering werkt aan beleidsmatige richtlijnen voor het toetsen van levenslange gevangenisstraffen, oordeelt het EHRM dat het geen aanleiding ziet om de zaak verder te onderzoeken. Daarnaast staat een vergelijkbare zaak momenteel onder het toezicht van het Comité van Ministers, waardoor het Comité beter geplaatst is om te oordelen over de te nemen noodzakelijke maatregelen. Het EHRM schrapt de zaak van de rol, maar herinnert partijen er wel aan dat het bevoegd is om de zaak weer op te plaatsen.

Bij uitspraak van het Gemeenschappelijk Hof is verzoeker voorwaardelijk in vrijheid gesteld. Hierop is verzoeker uitgezet naar Anguilla en is een terugkeerverbod opgelegd.

S.O. (60074/21, 24 november 2022)

Verzoekster, een Kirgizisch staatsburger, klaagt dat de weigering om haar bij haar echtgenoot in Nederland te laten verblijven in strijd is met artikel 8 EVRM (recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven).

De regering informeert het EHRM dat verzoekster een nieuw verzoek voor internationale bescherming heeft ingediend, waarbij de regering artikel 8 EVRM ambtshalve zou beoordelen. Het EHRM oordeelt, gezien het nieuwe asielerzoek van verzoekster en de informatie van de regering, dat het niet langer aanleiding ziet om de zaak verder te onderzoeken. Het EHRM schrapt daarom de zaak van de rol.

Interventies

J.G. t. Polen (43572/18, 15 maart 2022)

Verzoeker klaagt onder artikel 6 lid 1 EVRM (recht op een eerlijk proces) dat hem de toegang tot de rechter is ontzegd om de voortijdige beëindiging van zijn ambt aan te vechten. Daarnaast klaagt hij op grond van artikel 13 EVRM (recht op een effectief rechtsmiddel) dat er voor hem geen gerechtelijke of andere procedure bestond om de voortijdige beëindiging aan te vechten.

Verzoeker was rechter bij het Administratief Hooggerechtshof in Polen. In januari 2016 werd hij voor vier jaar verkozen tot lid van de Nationale Raad voor de Rechtspraak (NCJ), een constitutioneel orgaan dat de onafhankelijkheid van rechtbanken en rechters waarborgt. Zijn ambtstermijn als lid van de NCJ werd in 2018

voortijdig beëindigd, na de inwerkingtreding van nieuwe wetgeving in het kader van grootschalige hervormingen van de rechtspraak. De nieuwe wetgeving bepaalde onder meer dat rechterlijke leden van het NCJ voortaan door de *Sejm* (het Lagerhuis van het parlement) zouden worden gekozen. Toen de *Sejm* in 2018 vijftien nieuwe leden voor de NCJ koos, werd de ambtstermijn van verzoeker als rechterlijk lid van de NCJ onmiddellijk beëindigd.

In deze zaak heeft de regering als derde partij geïnterveneerd. In de interventie verwees de regering naar de grootschalige hervormingen van de rechtspraak in Polen en het belang van een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat is ingesteld bij wet voor het waarborgen van de rechtsstaat.

Het EHRM oordeelt dat sprake is van een schending van artikel 6 lid 1 EVRM. De Poolse regering voert aan dat het gebrek aan toegang tot de rechtbank geen gevolg was van de hervormingen van de rechtspraak, aangezien de leden van het NCJ nooit de kans hebben gehad (ook niet vóór de hervormingen) om de beëindiging van hun mandaat aan te vechten. Het EHRM merkt op dat de Poolse overheid geen argumenten naar voren heeft gebracht die rechtvaardigen dat er geen rechterlijke toets heeft kunnen plaatsvinden over de vroegtijdige beëindiging van de aanstelling van verzoeker. Het EHRM benadrukt dat door de grootschalige hervormingen van de rechtspraak in Polen, de rechterlijke onafhankelijkheid ten prooi is gevallen aan een te grote inmenging door de uitvoerende en wetgevende macht in Polen en daardoor verzwakt is geraakt.

Wat betreft de klacht onder artikel 13 EVRM, oordeelt het EHRM dat het niet noodzakelijk is om de klacht onder artikel 13 EVRM apart te onderzoeken, omdat de klacht onder artikel 13 EVRM in essentie hetzelfde is als de klacht onder artikel 6 EVRM.

H.F. en M.F. t. Frankrijk (24384/19, 14 september 2022)

Verzoekers zijn de ouders van Franse onderdanen L. en M. die Frankrijk hebben verlaten om met hun partners naar het door Islamitische Staat (IS) gecontroleerde gebied in Syrië te reizen. De verzoekers klagen dat de weigering van Frankrijk om hun dochters en minderjarige kleinkinderen te repatriëren in strijd is met artikel 3 EVRM (verbod van foltering, onmenselijke of vernederende behandeling). Daarnaast betogen de verzoekers dat deze weigering een schending inhoudt van hun recht op toegang tot het grondgebied van het land waarvan zij onderdaan zijn, zoals vastgelegd in artikel 3 lid 2 van het Vierde Protocol bij het EVRM.

Verzoekers hebben de Franse autoriteiten verschillende malen verzocht om repatriëring van hun dochters en kleinkinderen uit de kampen voor oud IS-strijders in het noordoosten van Syrië. Aan deze verzoeken gaven de Franse autoriteiten geen gehoor en een formeel besluit ontbrak. Ook hebben verschillende Franse rechters zich niet bevoegd geacht te oordelen over de klachten van verzoekers en immuniteit van jurisdictie verklaard wat betreft handelingen van de Staat.

Nederland heeft als derde partij een interventie ingediend over enkele zaaks-overstijgende aspecten van deze zaak, zoals de vraag of er sprake is van de uitoefening van rechtsmacht door Frankrijk.

Het EHRM oordeelt dat voor een beroep op artikel 3 EVRM, de familieleden in kwestie zich niet bevinden binnen de rechtsmacht van Frankrijk, zoals neergelegd in artikel 1 EVRM. Dit is anders voor de klacht onder artikel 3, lid 2, Vierde Protocol bij het EVRM.

Het EHRM oordeelt dat de vrouwen en kleinkinderen geen algemeen recht op repatriëring hebben op grond van artikel 3, lid 2, Vierde Protocol. Echter, de bescherming van dit artikel kan in uitzonderlijke gevallen wel 'positieve extraterritoriale verplichtingen' met zich mee brengen voor een lidstaat. Deze uitzonderlijke omstandigheden bestaan bijvoorbeeld wanneer extraterritoriale factoren direct het leven en het lichamelijk welzijn van een persoon, en in het bijzonder in het geval van een kind in een situatie van extreme kwetsbaarheid, bedreigen. In het nakomen van deze positieve verplichtingen moet de lidstaat zorg dragen dat er voldoende procedurele waarborgen zijn tegen het risico op arbitraire beslissingen naar aanleiding van een verzoek om repatriëring. Het EHRM oordeelt dat de beoordeling door de Franse autoriteiten van het verzoek tot repatriëring niet was omgeven met voldoende procedurele waarborgen tegen arbitraire beslissingen doordat er geen besluit was dat aan onafhankelijke autoriteiten ter toetsing kon worden voorgelegd, waardoor Frankrijk artikel 3, lid 2, Vierde Protocol heeft geschonden.

Europees Comité voor Sociale Rechten

In 2022 zijn er geen nieuwe klachten binnengekomen op grond van de collectieve klachtprocedure onder het Europees Sociaal Handvest voor behandeling bij het Europees Comité voor Sociale Rechten (ECSR).

Toezicht beslissingen Europees Comité voor Sociale Rechten¹

In december 2022 heeft de regering een reguliere rapportage over de naleving van de beslissingen van het Europees Comité voor Sociale Rechten ingediend. De regering verwacht de conclusies van het ECSR naar aanleiding van deze rapportage in de eerste helft van 2024 te ontvangen.

---

¹ Op grond van artikel 9 van het Aanvullend Protocol bij het Europees Sociaal Handvest betreffende een systeem voor collectieve klachten neemt het Comité van Ministers een resolutie of een aanbeveling aan naar aanleiding van rapporten van het ECSR.

Comité van Ministers

Beëindiging toezicht

In 2022 heeft het Comité van Ministers bepaald dat het toezicht op de naleving van verschillende zaken is beëindigd. Het betreft de zaken B.T. (45257/19, 20 januari 2022), M.M.G. (32651/21, 24 maart 2022), J.N.J.F. (10797/18, 19 mei 2022), L.C.S. (27014/20, 16 juni 2022), H.J.C.K. (23192/15, 19 oktober 2022), I.O. (69810/12, 19 oktober 2022), A.J.H. (30749/12, 16 november 2022), X. (72631/17, 14 december 2022), F.G.Z. (69491/16, 14 december 2022) en F.E.H. (73329/16, 14 december 2022).

Toezicht uitspraken EHRM²

J.C.M. (10511/10, 26 april 2016)

In deze zaak oordeelde het EHRM dat de levenslange gevangenisstraf van verzoeker die aan een geestesziekte leed, in Curaçao en Aruba *de jure* en *de facto* niet reduceerbaar was vanwege het ontbreken van enige vorm van behandeling. Daarmee was er sprake van een schending van artikel 3 EVRM (verbod op foltering, wrede, onmenselijke of vernederende behandeling). Verzoeker is in 2014 gratie verleend en de door en namens hem gemaakte kosten en uitgaven zijn in 2016 vergoed. Verder werd het Comité van Ministers in 2017 en 2019 geïnformeerd over de algemene maatregelen die door Curaçao en Aruba zijn dan wel worden getroffen om uitvoering te geven aan de uitspraak. Op 2 maart 2021 is over de voortgang met betrekking tot deze maatregelen gerapporteerd.

Binnen het Koninkrijk wordt de samenwerking in het kader van het Justitieel Vierpartijen Overleg (IVO) voortgezet met het oog op het realiseren van forensische zorg om te voorzien in behandeling van gedetineerden met ernstige psychiatrische aandoeningen. Er is besloten in elk land een nationale coördinator forensische zorg te benoemen. Voorts zal een speciale taskforce detentie voorstellen formuleren voor alternatieven voor detentie en voor terugkeer naar de maatschappij van voormalige gedetineerden. Daarnaast werken de gevangenisdirecteuren van de landen samen, mede met het oog op het vergaren van kennis over forensische zorg in het bijzonder en rehabilitatie in het algemeen. In Curaçao ligt er wetgeving voor met betrekking tot zorg in detentieklinieken en de status van terbeschikkinggestelden (TBS-ers), alsook de locatie waar de betreffende zorg kan worden verleend. Aanname is afhankelijk van

² Door de regering in het rapportagejaar genomen maatregelen tot tenuitvoerlegging van EHRM-uitspraken waarover eerder is gerapporteerd en waarop het Comité van Ministers toezicht uitoefent op grond van artikel 46 lid 2 EVRM. In Bijlage I is een overzicht opgenomen van alle zaken die onder toezicht staan en van zaken waarvan het toezicht in het rapportagejaar is afgesloten.

in het JVO te nemen besluiten met betrekking tot forensische zorg en TBS. In het kader van de periodieke herziening van de levenslange gevangenisstraf worden richtlijnen ontwikkeld die inzicht verschaffen op welke wijze de straf wordt uitgevoerd en hoe het rehabilitatieproces van de levenslang gestrafte verloopt. In Aruba is het al mogelijk een TBS-maatregel op te leggen en zijn er regelingen getroffen voor geestelijke gezondheidszorg voor gedetineerden. Aruba heeft aan het JVO een plan gepresenteerd voor een speciale forensisch psychiatrische vleugel in het *Korrektie Instituut Aruba*, waarin de eisen worden uiteengezet op het gebied van personeel, veranderingen van de structuur van de huidige psychiatrische vleugel, alsmede de bouwkundige voorzieningen. Curaçao heeft aangegeven van de Arubaanse kennis en ervaring te willen leren.

V.K. (2205/16, 19 januari 2021)

In deze zaak oordeelde het EHRM dat artikel 6 EVRM (het recht op een eerlijk proces) was geschonden vanwege de weigering van de nationale rechterlijke instanties om verzoeker toe te staan zeven belastende getuigen te ondervragen in het kader van een strafprocedure wegens fraude die tussen 2013 en 2015 is gevoerd. Op 19 oktober 2021 heeft de regering het Comité van Ministers geïnformeerd over de genomen maatregelen ter uitvoering van de uitspraak. Aan verzoeker is het door het EHRM toegekende bedrag voor kosten en uitgaven vergoed. Voorts heeft verzoeker gebruikgemaakt van de mogelijkheid die artikel 457 lid 1 (b) Wetboek van Strafvordering biedt om een herzieningsverzoek in te dienen bij de Hoge Raad. Op 14 december 2021 heeft de Hoge Raad het herzieningsverzoek toegewezen en de zaak verwezen naar het Gerechtshof Den Bosch. Het gerechtshof heeft de zaak op 5 oktober 2022 behandeld en besloten de zeven belastende getuigen te horen. Wat betreft algemene maatregelen is geconstateerd dat er geen sprake is van nationale wetgeving die strijdig is met het EVRM. De uitspraak is onder de aandacht gebracht van de Raad voor de Rechtspraak, de Hoge Raad en het Openbaar Ministerie. Binnen het Openbaar Ministerie hebben zogeheten kwaliteitsofficieren diverse handvatten verstrekt om de uitspraak van het EHRM in deze zaak te duiden en in de praktijk toe te passen. Op 20 april 2021 heeft de Hoge Raad in een nieuw overzichtsarrest, gebaseerd op de uitspraak van het EHRM in de onderhavige zaak, een gedetailleerde interpretatie gegeven van de rechten in verband met het getuigenverhoor, in het bijzonder het recht om belastende getuigen te ondervragen (ECLI:NL:HR:2021:576).

| 28 |

M.M. (10982/15, 9 februari 2021), F.G.Z. (69491/16, 9 februari 2021) en F.E.H. (73329/16, 9 februari 2021)

In deze drie zaken heeft het EHRM een schending van artikel 5 EVRM (recht op vrijheid en veiligheid) geconstateerd vanwege ontoereikend gemotiveerde beslissingen van de nationale rechter betreffende de voortdrijving van verzoekers voorlopige hechtenis (schending van artikel 5 lid 3 EVRM). De zaak van F.E.H. betreft voorts een schending

van verzoekers recht op een spoedige rechterlijke toetsing van zijn voorlopige hechtenis (schending van artikel 5 lid 4 EVRM). In 2022 is twee keer over de opvolging van deze uitspraken gerapporteerd, namelijk op 18 maart 2022 en 25 november 2022. Aan verzoekers M.M. en F.E.H. is in 2021 het door het EHRM toegekende bedrag voor immateriële schadevergoeding betaald. Verzoeker F.G.Z. had geen claim ingediend bij het EHRM. Wat betreft algemene maatregelen is geconstateerd dat de schendingen niet voortkwamen uit wetgeving.

In algemene zin is aangegeven dat de motivering van (verlenging van) voorlopige hechtenis in Nederland al enige tijd onderwerp van debat is, zowel binnen als buiten de Rechtspraak. Zo heeft het College voor de Rechten van de Mens begin 2017 onderzoek gedaan naar de motivering van voorlopige hechtenis door rechters. Dit onderzoek maakte duidelijk dat beslissingen tot het opleggen van voorlopige hechtenis door rechters vaak onvoldoende (schriftelijk) werden onderbouwd. De afgelopen jaren heeft de Rechtspraak verbeteringen doorgevoerd, onder meer door de invoering van door de Rechtspraak zelf vastgestelde professionele standaarden. Over de beslissing tot voorlopige hechtenis is opgenomen dat deze inhoudelijk wordt gemotiveerd. Voorheen werd in de rechtspraak gebruikgemaakt van een zogenaamd kruisjesformulier, waarop één van toepassing zijnde gronden uit het Wetboek van Strafvordering door de rechter moest worden aangekruist en waarin standaard tekstblokken werden gebruikt. Deze formulieren zijn vervangen door beschikkingen die wel ruimte laten voor een motivering van de beslissing. Vanaf 2016 zijn alle Nederlandse rechtbanken begonnen met de implementatie van de genoemde professionele standaarden. Mede in het licht van de getroffen verbetermaatregelen en het feit dat de onderhavige zaken dateren van zo'n vijf à zes jaar geleden, heeft het Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS) een uitvraag gedaan bij de rechtbanken en gerechtshoven om in kaart te brengen hoe zij omgaan met de schriftelijke motivering in voorlopige hechtenis zaken. Van de respons is geen rapport opgemaakt, maar het landelijk beeld dat daaruit naar voren komt, is dat er in de afgelopen jaren meer aandacht wordt besteed aan de motivering van de beslissing in het kader van de voorlopige hechtenis en dat van de zogenaamde kruisjesformulieren geen gebruik meer lijkt te worden gemaakt.

Op 9 november 2021 deed de Hoge Raad uitspraak in een zaak waarin werd geklaagd over beslissingen die het gerechtshof in hoger beroep had genomen over de voorlopige hechtenis (ECLI:NL:GHSHE:2021:91). In dit arrest overwoog de Hoge Raad onder meer dat beslissingen met betrekking tot de voorlopige hechtenis telkens een op de voorliggende zaak toegesneden motivering moeten bevatten. In literatuur is geschreven dat na deze uitspraak van de Hoge Raad en na de drie uitspraken van het EHRM sprake lijkt te zijn van een (voorzichtige) positieve ontwikkeling.

De uitspraken van het EHRM in de drie zaken zijn onder de aandacht gebracht van de Raad voor de Rechtspraak, de Hoge Raad en het Openbaar Ministerie.

In de loop van 2022 is het Comité van Ministers geïnformeerd over de maatregelen

die uitvoering geven aan de uitspraken. Het toezicht op de naleving van de uitspraken in de zaken F.G.Z. (69491/16) en F.E.H. (73329/16) is op 14 december 2022 gesloten. Het toezicht op de naleving van de uitspraak van het EHRM in de zaak M.M. (10982/15) loopt nog.

F.C. (29593/17, 9 oktober 2018)

Het EHRM oordeelde dat de omstandigheden van detentie van verzoeker op Sint Maarten in strijd waren met artikel 3 EVRM (verbod op foltering, wrede, onmenselijke of vernederende behandeling), omdat verzoeker langer dan acht maanden heeft vastgezet in de detentiefaciliteit. Hierbij was van belang dat het Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing (CPT) over deze detentiefaciliteit heeft bevonden dat sprake is van slechte omstandigheden en dat personen daar niet langer dan tien dagen mogen worden vastgehouden.

Vanaf 2019 is het Comité van Ministers regelmatig geïnformeerd over maatregelen ter uitvoering van de uitspraak van het EHRM. Onder meer is aangegeven dat de voorzieningen in de detentiefaciliteit van het *Philipsburg Police Station* waar verzoeker werd vastgehouden, ten dele zijn verbeterd met inachtneming van de aanbevelingen van het CPT. Ook is melding gemaakt van het beleid van het Openbaar Ministerie ter voorkoming van detentie van langer dan tien dagen, maar ook van de dilemma's waar het Openbaar Ministerie voor staat vanwege de beperkte detentiefaciliteit in Sint Maarten. Voorts is ingegaan op de samenwerking in Koninkrijksverband ter verbetering van het algehele detentiewezen in Sint Maarten (Actieplan 2018), met inbegrip van de bouw van een nieuw multifunctioneel detentiecentrum, waarvoor 30 miljoen euro beschikbaar is. Van dit bedrag is €20 miljoen gealloceerd voor de bouw van een nieuwe gevangenis. Hiertoe is een overeenkomst gesloten met het *United Nations Office for Project Services* (UNOPS) met de volgende componenten:

- i. overgangsfaciliteiten voor de dringende opvang van alle gedetineerden;
- ii. detentie-infrastructuur voor de lange termijn;
- iii. verbeterde capaciteit voor de exploitatie en het beheer van penitentiaire inrichtingen.

Daarnaast heeft de regering met het akkoord op het landspakket Sint Maarten incidenteel €10 miljoen beschikbaar gesteld die verdeeld over vijf jaar (2022 tot en met 2026) zal worden aangewend om bredere verbeteringen van het detentiewezen te bewerkstelligen. Daarnaast is er technische en financiële ondersteuning aan Sint Maarten geleverd, in de vorm van een programmamanager (een programmamanager, assistent-programmamanager, HR-adviseur en meest recentelijk een trainer van het Opleidingsinstituut van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI)) en subsidies ter bekostiging van bouwkundige verbetermaatregelen en opleidingen voor het

gevangenispersoneel.

De maatregelen zijn op 9 juni 2022 onderwerp van debat geweest tijdens een vergadering van het Comité van Ministers. Bij dit debat heeft de Minister van Justitie van Sint Maarten te kennen gegeven dat Sint Maarten vastbesloten is de uitspraak van het EHRM na te komen en ook veel verder te willen gaan door de normen van het volledige detentiesysteem te verhogen, alsook adequate alternatieven voor detentie te stimuleren. In december 2022 heeft de regering opnieuw gerapporteerd over de voortgang in de implementatie van bovenstaande maatregelen.

Verenigde Naties

Mensenrechtencomité

Zienschijzen

W.S.J. (3077/2017, 8 augustus 2022)

Verzoeker is een inwoner van Saba en stelt dat de regering zijn rechten onder artikelen 2 lid 1 (verbod op discriminatie) en 26 (verbod op discriminatie) van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR) heeft geschonden door pensioengerechtigden in Caraïbisch Nederland een aanzienlijk lager pensioen te verschaffen dan pensioengerechtigden die in het Europese deel van Nederland wonen. Verzoeker stelt dat hij in een vergelijkbare positie verkeert als pensioengerechtigden in het Europese deel van Nederland en dat hij daarom ongelijk is behandeld, op grond van zijn verblijfplaats en etniciteit, zonder dat de regering dit rechtvaardigt.

Verzoeker heeft de regering verzocht om een AOW-uitkering die gelijk is aan de uitkering die wordt uitgekeerd aan gepensioneerden in het Europese deel van Nederland. Dit verzoek werd geweigerd op grond van artikel 1 lid 2 Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden. Verzoeker ging hierop naar het Gerecht in eerste aanleg van Bonaire, Sint Eustatius en Saba, waar zijn verzoek werd afgewezen. Vanwege de sociaaleconomische en juridische verschillen tussen Caraïbisch Nederland en het Europese deel van Nederland heeft de regering geen uitkering geïntroduceerd in Saba die gelijk was aan die in het Europese deel van Nederland. Tegen deze beslissing ging verzoeker in hoger beroep bij het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba, waar de eerdere beslissing in stand werd gelaten nu het verschil in uitkeringen ook volgens die rechter was gerechtvaardigd.

In het kader van de ontvankelijkheid benoemt het Mensenrechtencomité dat het de klacht onder artikel 2 lid 1 IVBPR niet verder kan onderzoeken, nu er alleen een beroep op dat artikel kan worden gedaan in combinatie met een ander artikel. Aangezien dit niet het geval is, is de klacht onder artikel 2 lid 1 IVBPR onvoldoende onderbouwd om nader op in te gaan.

Het Comité kijkt vervolgens inhoudelijk naar de klacht op grond van artikel 26 IVBPR en benadrukt dat het IVBPR geen recht op sociale zekerheid garandeert. Wanneer het nationale recht van een lidstaat wel sociale zekerheid garandeert, kan echter toch sprake zijn van een schending van artikel 26 IVBPR indien dat nationale recht ongelijke behandeling toestaat. Het Comité benadrukt dat een verschil in behandeling niet per definitie leidt tot discriminatie in de zin van artikel 26 IVBPR, en kan worden gerechtvaardigd. Om te kunnen spreken van discriminatie moet er een vergelijking worden gemaakt met personen die “*similarly situated*” zijn. Om dit na te gaan zal een feitenonderzoek moeten worden opgestart, hetgeen de taak is van nationale rechters.

Het Comité oordeelt dat niet kan worden gezegd dat verzoeker in een situatie verkeert die hetzelfde is als die van pensioengerechtigden in het Europese deel van Nederland. Voor zover er in deze zaak een verschil in behandeling is tussen pensioengerechtigden onder de AOW in het Europese deel van Nederland en AOW in de in Caraïbisch Nederland, is deze gebaseerd op de verblijfplaats van verzoeker en niet op persoonlijke karakteristieken zoals etniciteit. Dit staat de wetgever toe regionale verschillen in acht te nemen. Om deze reden kan de hoogte van het pensioen afhankelijk zijn van verschillen tussen regio's.

De constitutionele status van de verblijfplaats van verzoeker is niet genoeg om te stellen dat verzoeker in dezelfde omstandigheden verkeert als pensioengerechtigden in het Europese deel van Nederland. Het verschil in behandeling is daarnaast objectief en naar redelijkheid gerechtvaardigd. Het Comité oordeelt dan ook dat er geen schending is van artikel 26 IVBPR.

D.J. (3256/2018, 2 september 2022)

Verzoeker stelt dat de regering zijn rechten onder artikel 14 lid 5 IVBPR (recht op hoger beroep) heeft geschonden. Op grond van deze bepaling heeft een ieder die voor een strafbaar feit is veroordeeld het recht de schuldigverklaring en veroordeling opnieuw te doen beoordelen door een hoger rechtscollege overeenkomstig de wet. Verzoeker stelt dat hij geen mogelijkheid had om zijn veroordeling voor moord te laten beoordelen door een hogere rechter in overeenstemming met artikel 14 lid 5 IVBPR, omdat in het Nederlandse rechtssysteem in het geval van een eerste veroordeling door een gerechtshof, geen beroep openstaat bij een rechter die de feiten van de zaak kan beoordelen.

Verzoeker was in hoger beroep door het gerechtshof veroordeeld voor onder meer het medeplegen van twee moorden, nadat hij in eerste aanleg door de rechtbank van het medeplegen van één van deze moorden was vrijgesproken. Verzoeker ging in cassatie bij de Hoge Raad, maar zijn cassatieberoep over zijn veroordeling voor de moord waarvan hij in eerste aanleg was vrijgesproken, werd verworpen met een verkorte motivering, met toepassing van artikel 81 lid 1 van de Wet op de Rechterlijke Organisatie (RO).

Het Mensenrechtencomité herhaalt dat verdragspartijen vrij zijn om te bepalen hoe zij de beroepsmogelijkheden in strafzaken inrichten, maar dat zij op grond van artikel 14 lid 5 IVBPR wel verplicht zijn ervoor zorg moeten dragen dat een hoger rechtscollege een veroordeling en de straf inhoudelijk kan beoordelen. Een toetsing die zich beperkt tot de formele of juridische aspecten van de veroordeling zonder op enige wijze de feiten in beschouwing te nemen, volstaat niet. Volgens de jurisprudentie van het Comité vereist artikel 14 lid 5 IVBPR geen volledig nieuw proces of een hoorzitting, zolang het hogere rechtscollege bij de beoordeling van de zaak ook de feitelijke dimensies van de zaak mee kan wegen. Bovendien is artikel 14 lid 4 IVBPR ook van toepassing in geval van strafverzwaring door het hogere rechtscollege.

In dit geval stelt het Comité vast dat het arrest van de Hoge Raad waarmee het cassatieberoep van verzoeker werd afgewezen geen enkele verwijzing naar of beoordeling bevatte van de feiten van de zaak of het bewijs waarop het gerechtshof de veroordeling van verzoeker had gebaseerd. Gelet daarop, zo overweegt het Comité, heeft de Hoge Raad in deze zaak zijn overwegingen ten aanzien van de rechtmatigheid en toereikendheid van de feiten en de gebezigde bewijsmiddelen en de motivering van zijn herbeoordeling van de zaak onvoldoende toegelicht. Het Comité is van oordeel dat de Hoge Raad de toereikendheid van de feiten en de belastende bewijsmiddelen die de veroordeling van verzoeker voor de betreffende moord in hoger beroep ondersteunen, niet afdoende in de beoordeling heeft betrokken, aangezien – ook gelet op de aard van het cassatieberoep en bij gebrek aan enige motivering die op het tegengestelde wees – de belangrijkste gronden voor de verwerping van het cassatieberoep van verzoeker betrekking hadden op juridische overwegingen, en niet op de toetsing van de feiten, zoals de jurisprudentie van het Comité vereist. In deze specifieke omstandigheden oordeelt het Comité dan ook dat onvoldoende vaststaat dat de Hoge Raad de feiten en het bewijs afdoende heeft beoordeeld. Het Comité stelt een schending van artikel 14 lid 1 IVBPR vast. Overeenkomstig artikel 2, lid 3, IVBPR is de regering, aldus het Comité, verplicht om onder meer: (a) de veroordeling van verzoeker voor de betreffende moord door een hogere rechterlijke instantie te herzien en (b) verzoeker een passende genoegdoening te bieden.

R.E.I. (3015/2017, 4 november 2022)

Verzoeker stelt dat zijn rechten onder artikel 15 lid 1 IVBPR (strafrechtelijk legaliteitsvereiste) zijn geschonden vanwege de hogere straf die zou zijn opgelegd op grond van wetgeving die nog niet van kracht was op het moment van de veroordeling voor het strafbare feit. Verzoeker stelt daarnaast dat zijn rechten onder artikel 26 IVBPR (recht op gelijkheid voor de wet) zijn geschonden, omdat slechts 10 procent van de veroordeelden onder de nieuwe wetgeving zouden vallen en dat deze ongelijke behandeling enkel gegrond was in financiële voordelen voor de regering. Tot slot stelt verzoeker dat zijn rechten onder 14 lid 5 IVBPR (recht op een hoger beroep) zijn geschonden omdat verzoeker niet in hoger beroep kon gaan tegen de weigering van zijn voorwaardelijke invrijheidstelling.

Verzoeker werd in 2003 aangehouden en in 2004 veroordeeld tot 18 jaar gevangenisstraf. Onder het Nederlands strafrecht op moment van veroordeling gold de vervroegde invrijheidstelling. Op 1 juli 2008 trad het systeem van de voorwaardelijke invrijheidstelling in werking, met een overgangstermijn van vijf jaar. Tijdens zijn verlof in 2015 werd verzoeker opnieuw aangehouden voor het plegen van een strafbaar feit, waarvoor hij later dat jaar werd veroordeeld. Zijn voorwaardelijke invrijheidstelling werd vervolgens geweigerd.

Het Mensenrechtencomité stelt vast dat verzoeker de nationale rechtsmiddelen niet

heeft uitgeput met betrekking tot zijn klacht onder artikel 15 lid 1 IVBPR. Daarnaast concludeert het Comité dat de klacht op grond van artikel 14 lid 5 IVBPR niet binnen de reikwijdte van dit artikel valt en daarom niet-ontvankelijk moet worden verklaard, aangezien de nieuwe wetgeving niet kan worden beschouwd als een straf of veroordeling. Uit eerdere uitspraken van het EHRM blijkt dat wetgeving omtrent vroegtijdige vrijlating geen deel uitmaakt van een 'straf' of criminele veroordeling. Om deze reden kan de weigering tot voorwaardelijke invrijheidstelling niet worden gezien als nieuwe veroordeling voor hetzelfde feit, aldus het Comité. Daarnaast verzwart het nieuwe systeem de originele veroordeling niet volgens het Comité. De lengte van de gevangenisstraf is namelijk onveranderd en ernstig wangedrag zou ook vóór de wijziging hebben geleid tot een weigering van vroegtijdige vrijlating. Tot slot concludeert het Comité dat verzoeker niet kan worden aangemerkt als slachtoffer onder artikel 26 IVBPR, aangezien de klacht over de ongelijke behandeling onvoldoende onderbouwd is. Het Comité verklaart daarom ook de laatste klacht van verzoeker niet-ontvankelijk.

Beslissingen

| 36 |

I.A.H. (3725/2020, 25 maart 2021)

Verzoeker klaagt dat artikel 9 lid 1 IVBPR (recht op vrijheid en veiligheid van zijn persoon) is geschonden omdat er geen sprake was van een wettelijke basis voor het plaatsen in vreemdelingenbewaring. Daarnaast klaagt hij dat het gebrek aan compensatie voor deze detentie in strijd is met artikel 9 lid 5 IVBPR.

Verzoeker heeft van 2003 tot 2010 verschillende periodes in vreemdelingenbewaring doorgebracht, terwijl hij, naar achteraf is vastgesteld, gedurende die periode over de Nederlandse nationaliteit beschikte. Verzoeker en regering komen tot een minnelijke schikking, waarop het Mensenrechtencomité besluit de zaak niet verder in behandeling te nemen.

Beëindiging toezicht

In 2022 heeft het Mensenrechtencomité bepaald dat het toezicht op de naleving van de zaak X.H.L. (1564/2007, 22 juli 2011) is beëindigd.

Tenuitvoerlegging eerdere zienswijzen

D.Z. (2918/2016, 19 oktober 2020)

In deze zienswijze heeft het Mensenrechtencomité geconcludeerd dat de rechten van verzoeker uit hoofde van artikel 24, lid 3, van het IVBPR (rechten van het kind) zijn geschonden, aangezien hij zijn recht als minderjarige om een nationaliteit te verwerven niet daadwerkelijk heeft kunnen uitoefenen. Omdat verzoeker ook geen

effectief rechtsmiddel tot zijn beschikking had, concludeerde het Comité tot een schending van artikel 24, lid 3, in samenhang met artikel 2, lid 3 IVBPR (recht op een effectief rechtsmiddel). Het Comité heeft de regering verzocht de beslissing op het verzoek van verzoeker om als staatloze te worden ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand, alsmede op het verzoek om als Nederlander te worden erkend, te herzien. Om soortgelijke schendingen in de toekomst te voorkomen, dient de regering zijn procedures en wetgeving volgens het Comité in overeenstemming te brengen met artikel 24 IVBPR.

In 2021 heeft de regering voor het eerst gerapporteerd over de opvolging van deze zienswijze. Hierop heeft verzoeker eind 2021 gereageerd. Daarop heeft de regering op 27 januari 2022 een aanvullende reactie naar het Comité gezonden. Tijdens de vergadering van het Comité op 21 maart 2022 heeft het Mensenrechtencomité de opvolging die Nederland heeft gegeven aan deze zienswijze besproken. Op 26 augustus 2022 heeft het Comité zijn beoordeling van de opvolging kenbaar gemaakt aan de regering. Het Comité beoordeelde de individuele maatregelen, compensatie en de algemene maatregelen als onvoldoende, waardoor het toezicht nog niet gesloten kon worden. De regering heeft in 2023 nader gerapporteerd over de opvolging. Daarbij is gewezen op enkele individuele ontwikkelingen, evenals op ontwikkelingen met betrekking tot de algemene maatregelen.

S.Y. (2392/2014, 17 juli 2018)

In de zienswijze concludeerde het Mensenrechtencomité dat er een schending heeft plaatsgevonden van artikel 14 lid 5 IVBPR (recht op hoger beroep), en van artikel 2 lid 3 juncto artikel 14 lid 5 van het IVBPR (recht op een effectief rechtsmiddel).

Het Comité stelde vast dat veroordeelden moeten kunnen beschikken over een schriftelijke, gemotiveerde beslissing van hun veroordeling en over voldoende informatie om hun recht op hoger beroep effectief te kunnen uitoefenen. Het Comité oordeelde dat hiervan geen sprake is geweest in het geval van verzoekster. Verder oordeelde het Comité dat het Gerechtshof Arnhem onterecht besloten heeft het hoger beroep niet in behandeling te nemen.

Na de eerste reactie van in 2019 heeft de regering op 13 juli 2022 een andere reactie op deze zienswijze ingestuurd. De regering geeft aan dat een concept van het nieuwe Wetboek van Strafvordering is afgerond en gepubliceerd op de website van de rijksoverheid. In de memorie van toelichting komt de afschaffing van het verlofstelsel in hoger beroep aan de orde, onder verwijzing naar relevante jurisprudentie van het Comité en het EHRM. Het verdere wetgevingsproces is tevens in gang gezet, waarbij commentaar van de Raad van State is ingewonnen op 7 april 2022. De volgende stap is om het nieuwe Wetboek te delen met de Tweede Kamer. Ook de voorbereidingen voor de implementatie van het nieuwe Wetboek van Strafvordering zijn in gang gezet, waaronder de opstelling van een wet om deze implementatie te regelen. Daarin zal onder meer overgangswetgeving en amendementen aan overige wetten worden

geregeld. Om zorgvuldigheid in deze implementatie te garanderen is een externe onafhankelijke commissie opgericht. Het nieuwe Wetboek van Strafvordering is een prioriteit in het coalitieakkoord 2022-2025 van de regering. Het Comité is op deze ontwikkelingen gewezen.

J.O.Z. en E.E.I.Z. (2796/2016, 13 oktober 2021)

In deze zienswijze heeft het Mensenrechtencomité geconcludeerd dat de uitzetting van verzoekers naar Nigeria een schending van artikel 7 (verbod op foltering, wrede, onmenselijke of vernederende behandeling) alleen en in samenhang met artikel 24 IVBPR (rechten van het kind) zou opleveren. Het Comité stelde vast dat de regering het risico dat de dochter van verzoekster zou lopen op Vrouwelijke Genitale Verminking (VGV) bij terugkeer naar Nigeria onjuist heeft beoordeeld. VGV valt onder een verboden behandeling zoals bedoeld in artikel 7 IVBPR en de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) heeft onvoldoende redenen gegeven om tot de conclusie te komen dat het huwelijk ongeloofwaardig zou zijn, terwijl deze conclusie een grote impact heeft op het reële en persoonlijke risico op VGV van de dochter van verzoekster bij uitzetting naar Nigeria. In Nigeria kan namelijk de vader besluiten dat zijn dochter VGV moet ondergaan, onafhankelijk van de mening van de moeder. Daarnaast komt VGV in grote mate voor, alhoewel verboden, en worden plegers niet vervolgd. Ten slotte was het vinden van een alternatieve verblijfplaats of vlucht-alternatief niet mogelijk. Enerzijds, omdat er geen plekken in Nigeria zijn waar verzoekster het risico op VGV kan voorkomen en anderzijds heeft verzoekster psychische stoornissen en geen sociaal netwerk waardoor ze het alleen niet zou redden.

| 38 |

Op 21 juli 2022 heeft de regering gereageerd op deze zienswijze. Hierin geeft de regering aan dat beide verzoekers internationale bescherming zijn toegekend wegens het risico op VGV bij uitzetting naar Nigeria. Aan verzoekers is tijdelijk asiel toegekend tot 27 juni 2024. Daarnaast wijst de regering het Comité op algemene maatregelen met betrekking tot het landgebonden asielbeleid over Nigeriaanse vrouwen die vluchten voor gender-gerelateerd geweld. De maatregelen zijn genomen in het licht van de recente veiligheidssituatie in Nigeria, die aan het licht kwam gedurende de loop van de zaak. Door het nemen van deze algemene maatregelen is de onderliggende kwestie, namelijk de bescherming van Nigeriaanse vrouwen tegen het risico op VGV onder het Nederlandse vreemdelingenrecht, opgelost, aldus de regering.

Comité tegen Foltering

Zienswijzen

F.K.M. (954/19, 21 juli 2022)

Verzoeker, een onderdaan van de Democratische Republiek Congo (DRC), klaagt bij het Comité tegen Foltering dat zijn uitzetting naar de DRC een schending is van zijn rechten onder artikel 3 (verbod op refoulement) van het Verdrag tegen Foltering en andere wrede, onmenselijke en ontorende behandeling of bestraffing (CAT), omdat hij daar blootgesteld zou worden aan marteling. Ook stelt hij dat zijn uitzetting in verband met medische problemen tot een schending van artikel 3 van het CAT zou leiden.

Verzoeker stelt in de DRC te zijn mishandeld, gemarteld en met de dood bedreigd. Hij heeft bescherming gezocht in Nederland. De asielaanvraag werd afgewezen omdat het asielrelaas ongeloofwaardig werd geacht. Dit oordeel is in beroep en hoger beroep bevestigd. Hierop heeft verzoeker een tweede asielaanvraag ingediend. Ditmaal overlegde hij een medische en psychologische evaluatie van het Instituut voor Mensenrechten en Medisch Onderzoek (IMMO). De regering wees ook deze tweede asielaanvraag af. Deze afwijzing bleef in beroep en hoger beroep in stand. Het Comité oordeelt dat het deel van het verzoek dat ziet op medische problemen niet-ontvankelijk is omdat de nationale rechtsmiddelen in die procedure niet zijn uitgeput, aangezien hier tegen nog beroep open staat bij de Afdeling bestuursrecht-spraak van de Raad van State.

Met betrekking tot het risico dat verzoeker door de autoriteiten in de DRC zou worden gefolterd, concludeert het Comité dat verzoeker, zelfs als voorbij zou worden gegaan aan de inconsistenties in de verklaringen van verzoeker omtrent zijn ervaringen in het verleden in de DRC en die verklaringen als waarheid zouden worden aangenomen, verzoeker niet aannemelijk heeft kunnen maken dat de autoriteiten van de DRC op dit moment nog belangstelling voor hem zouden hebben.

Het Comité concludeert daarop dat, ook tegen de achtergrond van de huidige mensenrechtensituatie in de DRC, verzoeker niet voldoende bewijs heeft geleverd om aannemelijk te maken dat zijn uitzetting naar de DRC een reëel, individueel en voorzienbaar risico op foltering met zich mee zal brengen in de zin van artikel 3 van het Verdrag. Om deze reden is geen sprake van een schending van artikel 3 van het CAT, aldus het Comité.

Beslissingen

M.K.B. (1008/2020, 9 september 2022)

Verzoekster stelt dat haar uitzetting naar Guinee een schending zou opleveren van artikel 3 (verbod op refoulement) CAT omdat zij een reëel risico zou lopen om gedwongen te worden Vrouwelijke Genitale Verminking te ondergaan. Nadat de regering, op basis van nieuw aangedragen documentatie, alsnog een verblijfsvergunning aan verzoekster heeft verleend, heeft verzoekster het Comité medegedeeld dat zij het verzoekschrift wil intrekken. Hierop besluit het Comité de behandeling van de zaak te beëindigen.

Overige ontwikkelingen

Raad van Europa³

EVRM-systeem: inspanningen voor blijvende effectiviteit

In het Interlakenproces stond gedurende de periode 2010-2020 de hervorming van het EVRM-systeem centraal. Uit de evaluatie hiervan kwam naar voren dat een algehele hervorming van het EVRM-systeem onnodig wordt geacht, maar dat de Raad van Europa als geheel verdere inspanningen moet leveren om ervoor te zorgen dat het systeem doeltreffend blijft. Deze inspanningen worden verder uitgewerkt in werkgroepen van het Stuurcomité Mensenrechten (CDDH), ook in 2022 zijn in dit verband diverse stappen gezet.

Allereerst heeft de werkgroep voor het efficiënter behandelen van interstatelijke zaken en gerelateerde individuele zaken (DH-SYSC-IV) in 2022 zijn rapport gepresenteerd. Dit rapport met aanbevelingen, over onder andere het tijdig en volledig leveren van stukken aan het EHRM, efficiëntie voor interstatelijke zaken en het oprichten van speciale conflict unit, is eind november 2022 aangenomen door het CDDH.

Daarnaast is in 2022 een werkgroep van start gegaan die zich buigt over onderwerpen aangaande de rechters van het EHRM (DH-SYSC-JC). De werkgroep moet eind 2024 een rapport opleveren met een onderzoek naar de effectiviteit van de procedures voor voordracht en verkiezing van EHRM-rechters en verdere waarborgen ter verzekering van de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van deze rechters. De werkgroep zal de aanpassingen die afgelopen jaren zijn gedaan in de procedure voor voordracht en verkiezing van EHRM-rechters evalueren. Daarnaast zal de werkgroep zich buigen over onderwerpen als de duur van de zittingstermijn van EHRM rechters en de positie van rechters na het EHRM-rechterschap en de inzet van ad hoc rechters bij het EHRM.

Naar aanleiding van de COVID pandemie is de werkgroep Mensenrechten in situaties van crises (CDDH-SCR) in het leven geroepen. De werkgroep is gericht op crisissituaties in het algemeen, waarbij kan worden gedacht aan crises die te maken hebben met volksgezondheid, natuurgeweld of bedreiging van de nationale veiligheid. De werkgroep zal drie documenten produceren: een rapport over het gebruik door lidstaten van de mogelijkheid van het EVRM af te wijken in gevallen van crisis (artikel 15 EVRM), een *toolkit* voor het maken van *human rights impact assessments* bij het nemen van maatregelen in tijden van crisis en een niet bindend juridisch instrument over effectieve mensenrechtenbescherming in tijden van crisis, gebaseerd

³ Stukken die betrekking hebben op onderstaande onderwerpen zijn te vinden op www.coe.int.

op geleerde lessen van de COVID pandemie. Deze documenten hebben als doel de lidstaten bij het EVRM te assisteren, zodat hun reacties op toekomstige crises in overeenstemming zijn met de mensenrechten.

Tijdens de bijeenkomst in december 2022 heeft het CDDH besloten om te spreken van *droits humains* in plaats van *droits de l'homme* wanneer er gerefereerd wordt aan mensenrechten buiten het kader van het EVRM.

Protocol 16 bij het EVRM

Protocol 16 is voor Nederland op 1 juni 2019 in werking getreden en voorziet in de mogelijkheid voor de hoogste nationale rechter om advies te vragen aan het EHRM over principiële vragen over de uitlegging of toepassing van de rechten en vrijheden neergelegd in het EVRM of de daarbij behorende Protocollen. In 2022 heeft het EHRM een adviesverzoek uit Finland geaccepteerd. Het gaat om een vraag van het Finse hooggerechtshof over de procedurele rechten van een biologische moeder in adoptieprocedures in het kader van artikel 6 EVRM (recht op toegang tot de rechter) en artikel 8 EVRM (recht op eerbiediging van privé- en gezinsleven). Tot aan eind 2022 heeft het EHRM in totaal vijf adviezen gegeven. In 2022 werden er drie adviezen uitgebracht die betrekking hebben op artikel 3 van Protocol 1 (recht op vrije verkiezingen), op verzoek van de hoogste administratieve rechterlijke instantie van Litouwen, artikel 7 EVRM (geen straf zonder wet), op verzoek van het Armeense Hof van Cassatie en artikel 14 EVRM (verbod van discriminatie) en artikel 1 van Protocol 1 (bescherming van eigendom), op verzoek van de Franse Raad van State. Deze adviezen gaan respectievelijk over de wetgeving inzake impeachment, de verjaringstermijnen in verband met foltering en de verschillen in behandeling in nationale jachtwetgeving. Tot op heden is er nog geen adviesverzoek bij het EHRM ingediend door één van de Nederlandse hoogste rechters.

| 43 |

In 2022 is door het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Justitie en Veiligheid een evaluatie van de werking van Protocol 16 uitgezet, naar aanleiding van een toezegging die de toenmalige minister van Veiligheid en Justitie in 2017 aan de Tweede Kamer deed. Het evaluatieonderzoek wordt uitgevoerd door Universiteit Utrecht en zal in 2023 worden opgeleverd.

Toetreding van de EU tot het EVRM

De onderhandelingen over de toetreding van de EU tot het EVRM die in 2020 werden hervat na ruim zeven jaar stil te hebben gelegen, zijn in 2022 voortgezet. Het Hof van Justitie van de Europese Unie (EU-Hof) had in Advies 2/13 op 18 december 2014 geconcludeerd dat het in 2013 bereikte onderhandelingsresultaat niet verenigbaar

was met het recht van de Europese Unie. Met inachtneming van de zorgen van het EU-Hof is de inzet van de EU onverminderd gericht op toetreding zonder dat dit ten koste gaat van het adequate systeem van mensenrechtenbescherming zoals dat is ontwikkeld onder het EVRM. Hierbij wordt gestreefd naar gedegen juridische oplossingen voor de zorgen van het EU-Hof die politiek haalbaar zijn voor alle partijen (zowel de lidstaten van de EU als van de RvE). In 2022 hebben er vier onderhandelingsronden in hybride vorm plaatsgevonden. De onderhandelingen worden in 2023 voortgezet. Er wordt gestreefd naar een onderhandelingsakkoord voor de RvE top in mei 2023.

Toezicht op de naleving

In 2019 oordeelde het EHRM dat de detentie van dhr. Kavala geen legitiem doel dient, maar het heimelijke doel dient hem het zwijgen op te leggen, en dat hij daarom onmiddellijk in vrijheid gesteld moest worden. Omdat dat niet is gebeurd is het Comité van Ministers een inbreukprocedure gestart. Op 11 juli 2022 deed het EHRM uitspraak in een inbreukprocedure onder artikel 46, vierde lid, EVRM, in de zaak *Kavala t. Turkije* (Grote Kamer, zaak nr. 28749/18). Het EHRM heeft daarin geoordeeld dat Turkije tekort is geschoten in de naleving van de uitspraak van het EHRM. Dit is pas de tweede keer in de geschiedenis dat een inbreukprocedure is gevoerd. De eerste keer was na de zaak *Ilgar Mammadov t. Azerbeidzjan* uit 2019 (Grote Kamer, zaak nr. 15172/13).

| 44 |

Op 19 en 20 oktober 2022 heeft een delegatie van het *Department for the Execution of Judgments of the European Court of Human Rights* (ED) van het secretariaat van de Raad van Europa, dat het Comité van Ministers van de Raad van Europa ondersteunt in zijn toezichthoudende taak op de tenuitvoerlegging van EHRM-uitspraken, een bezoek gebracht aan Nederland. Tijdens dit tweedaags bezoek was er ruimte voor gesprekken tussen het ED en ambtenaren van de ministeries van Buitenlandse Zaken, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Justitie en Veiligheid en vertegenwoordigers van het ministerie van Justitie van Sint Maarten. Er vonden ook bezoeken plaats bij de Hoge Raad en de Raad van State. Het bezoek heeft verder bijgedragen aan de reeds bestaande nauwe samenwerking.

Europees Sociaal Handvest /Collectieve klachtprocedure

Naar aanleiding van besluiten van het Comité van Ministers van 11 december 2019 en hervormingsvoorstellen van de Secretaris-Generaal van 22 april 2021 zijn er discussies gaande over versterking van het systeem van het Europees Sociaal Handvest (ESH). Daarbij wordt ook gekeken naar verbetering van procedurele aspecten van de collectieve klachtprocedure en naar een efficiënter toezicht op de opvolging van beslissingen van het Europees Comité voor Sociale Rechten (ECSR) en het Comité van

Ministers in het kader van de klachtprocedure.

Ten aanzien van de behandeling van collectieve klachten heeft het ECSR al enige verbetermaatregelen doorgevoerd. Zo worden de ontvankelijkheidscriteria strikter toegepast en is gewerkt aan het toegankelijker maken van informatie over de ontvankelijkheidscriteria en de juridische standaarden die het ECSR hanteert. Hierdoor wordt meer voorspelbaarheid ten aanzien van de beoordeling van de ontvankelijkheid van klachten gecreëerd. Voorts past het ECSR het beginsel van hoor en wederhoor consistent toe. Dit beginsel is nu ook expliciet vastgelegd in de procedureregels met betrekking tot ontvankelijkheid en onmiddellijke maatregelen ter voorkoming van verdere schade voor betrokkenen.

Ten aanzien van de reguliere verplichting van staten om over de naleving van het ESH te rapporteren wordt onder meer bezien hoe deze verplichting kan worden verlicht voor de staten die het collectieve klachtrecht - een additioneel monitorings-instrument naast de reguliere rapportage – hebben aanvaard. Ook wordt een meer sturend toezicht door het Comité van Ministers beoogd wanneer het ECSR naar aanleiding van een klacht heeft geconstateerd dat de lidstaat zijn verplichtingen onder het ESH niet of niet in voldoende mate nakomt.

De oproep van enkele leden van het ECSR om het Europees Sociaal Handvest uit te breiden met nieuwe rechten – bijvoorbeeld nieuwe rechten ten aanzien van het milieu – krijgt tot nu toe geen brede steun. In plaats daarvan dient volgens de regering de nadruk te liggen op de verbetering van de naleving van bestaande rechten en op uitbreiding van het aantal verdragspartijen dat het collectief klachtrecht aanvaardt.

Bijlagen:

overzichten en statistieken

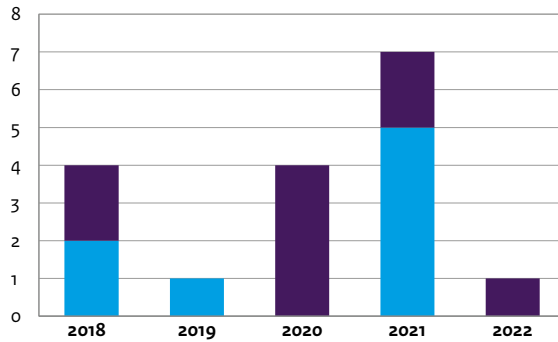
Bijlage I

Raad van Europa

Europees Hof voor de Rechten van de Mens⁴

Statistieken⁵

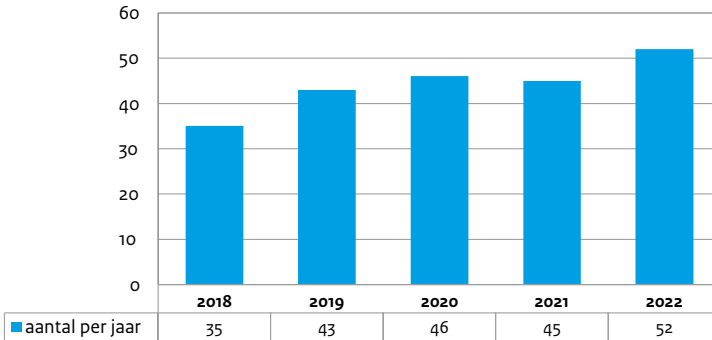
Aanhangige zaken tegen het Koninkrijk

	2018	2019	2020	2021	2022
■ geen schendingen	2	0	4	2	1
■ schendingen	2	1	0	5	0

| 48 |

Bij het Koninkrijk in behandeling zijnde zaken

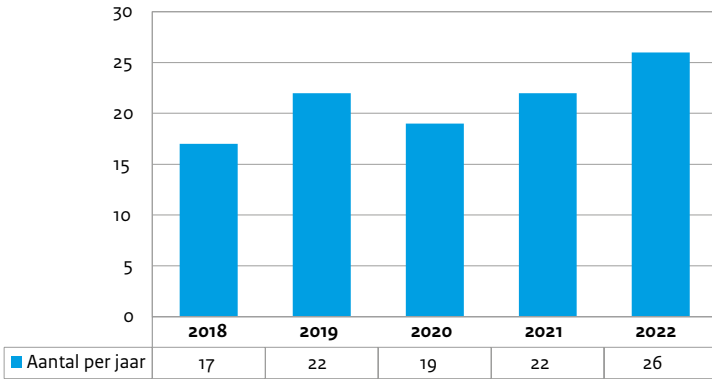

⁴ Cijfermateriaal met betrekking tot alle lidstaten van de Raad van Europa is te vinden in de Analysis of Statistics 2022 van de griffie van het EHRM, <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=reports&c>.

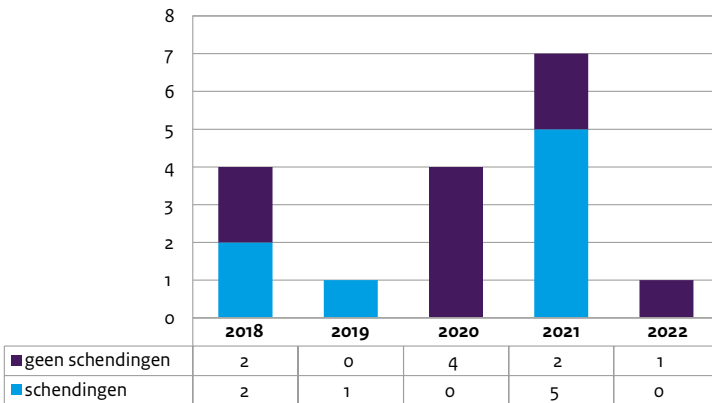
⁵ De gegevens hebben betrekking op zaken tegen het Koninkrijk der Nederlanden.

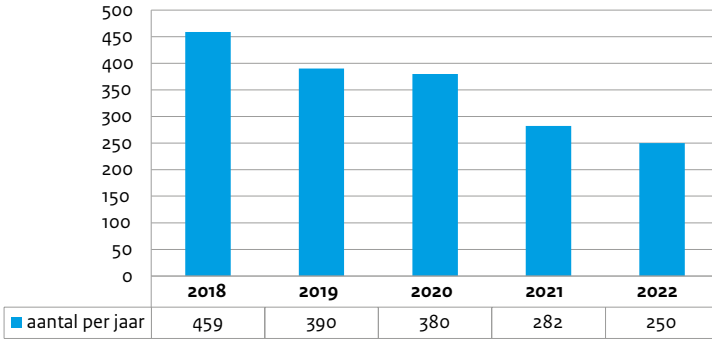
Nieuwe aan het Koninkrijk gecommuniceerde zaken

Uitspraken

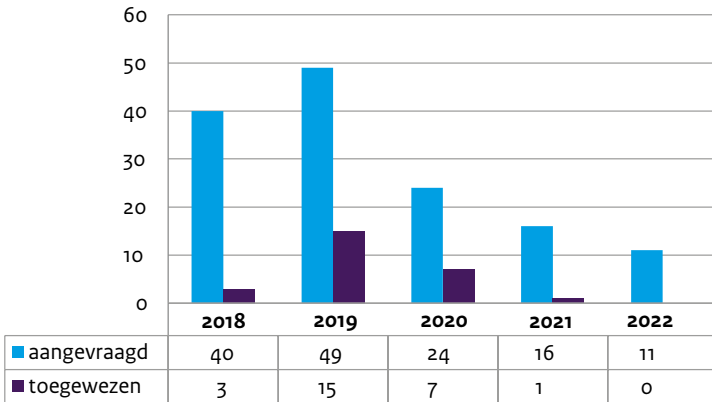

Ontvankelijkheidsbeslissingen en beslissingen tot schrapping van de rol

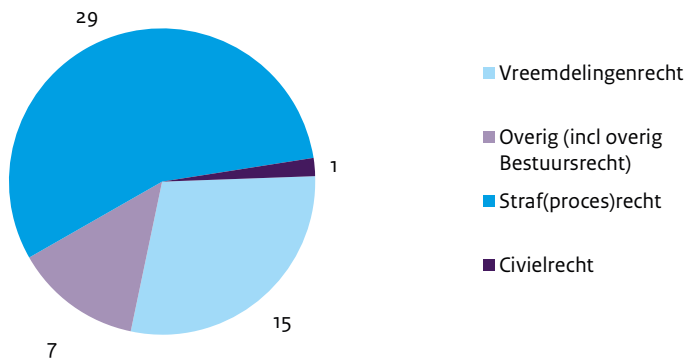

Voorlopige maatregelen (Procedureregel 39)

150 |

Aanhangige zaken per categorie op 31 december 2022

Uitspraken en beslissingen⁶

Uitspraken

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum
L.A.D.L.	58342/15	4 oktober 2022

Beslissingen

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum
B.T.	45257/19	20 januari 2022
T.M. en S.Y.M.	33515/16	20 januari 2022
A.O.J.	22615/21	24 maart 2022
M.M.G.	32651/21	24 maart 2022
C.A.D.K.	1443/19	26 april 2022
V.A. e.a. t. Italië en Nederland	48062/19	5 mei 2022
J.N.J.F.	10797/18	19 mei 2022
O.T.D.	49837/20	19 mei 2022
A.A.Z. e.a.	53128/20	2 juni 2022
L.C.S.	27014/20	16 juni 2022
S.G.	27091/21	8 september 2022
M.U.T.A.F.	48013/21	8 september 2022
S.A.	46534/14	18 oktober 2022
R.R.C.	21464/15	15 november 2022
A.H.L.	2445/17	15 november 2022
S.O.	60074/21	24 november 2022

Interventies

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum
G. t. Polen	43572/18	15 maart 2022
H.F. en M.F. t. Frankrijk	24384/19	14 september 2022

⁶ De hier genoemde zaken zijn samengevat in het hoofdstuk 'Raad van Europa'.

Zaken tegen het Koninkrijk in behandeling op 31 december 2022

Zaaknaam	Zaaknummer	Artikel EVRM
A.A.	58342/15	art. 3
A.A.M.	64534/19	art. 8
A.R.	59806/19	art. 3
A.M.M.	34129/21	art. 2
A.M.A.	23048/19	artt. 3, 5 en 6
B.H. B.V	3124/16	art. 8
B.J.	51027/19	artt. 3 en 13
B.M.	31220/20	artt. 6 en 3
B.Y.A.M.	21461/20	art. 3
C.D.A.	39371/20	art. 2, 8 en 14
C.H.P.	58403/17	artt. 1, 4, 6, 7 en 8
C.J.J.L. e.a.	56896/17, 56910/17, 56914/17, 56917/17 en 57307/17	art. 11
C.M.C.	34507/16	art. 6
C.T.	20209/19	art. 6
D.D.J.	23106/19	art. 7
D.S.	55021/19	art. 3
E.G.E.	52053/18	artt. 2, 3 en 8
E.M. en S.M.H.	47878/20	art. 8
F.B.	28157/18	art. 3
F.J.	57264/18	artt. 6, 7, 9, 10 en 11 en art. 2 van Prot. 4
F.K.	36141/21	art. 5
F.L.	57766/19	art. 8
G.A.H.	15199/20	art. 3
G.L.H.	22069/19	art. 6
H.B.	36384/22	artt. 3 en 8
H.H.	24008/20	art. 3
I.M. e.a.	16395/18	art. 7
J.d.J.G. B.V. e.a.	2800/16	art. 8
J.B.	36163/21	art. 6

Zaaknaam	Zaaknummer	Artikel EVRM
J.F.R.	55483/19	art. 3
J.K.	19365/19	artt. 6, 10 en 11
J.M.H. e.a.	73411/17, 70630/17	art. 3
J.S.	56440/15	art. 6
K.A.	8757/20	art. 8
K.B.	30395/20	art. 6 en 3
K.D. e.a.	52334/19	artt. 2, 3, 6 en 13
M.R.	59814/19	art. 3
M.A.	4470/21	art. 8
M.B.	71008/16	art. 5
M.Ö.	45036/18	art. 2
M.R.	56209/19	art. 3
N.S.S.	45644/18	artt. 6 en 8
P.I. B.V.	3205/16	art. 8
P.Z.	27231/19	art. 7
R.H.Z	46836/18	artt. 3 en 6
S.W.O.C. B.V.	2799/16	art. 8
S.M.	31212/20	art. 5
S.S.	61125/19	art. 6
T.D.	36010/21	artt. 8 en 13
T.K.	298/15	art. 2
U.K.	44051/20	art. 8
W.R.	989/18	art. 6
Y.F.C. e.a.	21325/19	artt. 3, 5 en 13 en art. 4 van Prot. 4
Z.	64772/19	art. 1 van Prot. 1

Zaken tegen andere landen waarin een interventie is ingediend in behandeling op 31 december 2022⁷

Zaaknaam	Zaaknummer	Artikel EVRM
S.A. e.a. en A. e.a. t. Rusland	25714/16, 56328/18	artt. 2, 3 en 41
K.J.B. e.a. t. Rusland	22515/14	artt. 5 en 10
S-V e.a. t. Rusland	26302/10	artt. 2 en 3
T. e.a. en W. e.a. t. Polen	51751/20, 11000/21	artt. 6, 8 en 10

Door Koninkrijk ingediende statenklacht

Zaaknaam	Zaaknummer	Artikel EVRM
Oekraïne en Nederland t. Rusland	8019/16, 43800/14 en 28525/20	artt. 2, 3 en 13

| 55 |

Europees Comité voor Sociale Rechten

Zaken in behandeling op 31 december 2022

Zaaknaam	Zaaknummer	Artikel ESH
ETUC, FNV, CNV	201/2021	art. 6

Zaken onder toezicht op 31 december 2022

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum beslissing
UWE	134/2016	28 februari 2020
FEANTSA	86/2012	2 juli 2014

⁷ In deze zaken heeft het Koninkrijk geïntervenieerd of het voornemen tot interventie te kennen gegeven.

Comité van Ministers

EHRM-zaken onder toezicht op 31 december 2022

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum uitspraak
J.C.M.	10511/10	26 april 2016
F.C.	29593/17	9 oktober 2018
V.K.	2205/16	19 januari 2021
M.M.	10982/15	9 februari 2021

EHRM-zaken waarvan toezicht is beëindigd in 2022

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum afsluitende resolutie
B.T.	45257/19	20 januari 2022
M.M.G.	32651/21	24 maart 2022
J.N.J.F.	10797/18	19 mei 2022
L.C.S.	27014/20	16 juni 2022
H.J.C.K.	23192/15	19 oktober 2022
I.O.	69810/12	19 oktober 2022
A.J.H.	30749/12	16 november 2022
F.G.Z.	69491/16	14 december 2022
F.E.H.	73329/16	14 december 2022
X.	72631/17	14 december 2022

Bijlage II

Verenigde Naties

Algemene gegevens⁸

In het jaar 2022 werden door de VN-Verdragscomités:

- vier nieuwe verzoekschriften ter kennis gebracht.

Mensenrechtencomité

Zienswijzen

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum
D.J.	3256/2018	26 juli 2022
W.S.J.	3077/2017	8 augustus 2022
R.E.I.	3015/2017	4 november 2022

Beslissingen

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum
I.A.H.	3725/2020	25 maart 2021 ⁹
X.H.L.	1564/2007	8 december 2021 ¹⁰

| 59 |

Zaken in behandeling op 31 december 2022

Zaaknaam	Zaaknummer	Artikel IVBPR
A.D.N.	2894/2016	art. 7
A.Z.	3868/2021	art. 14
D.K.	3768/2020	artt. 2, 7 en 8
F.K.F.	3907/2021	artt. 2 en 17
G.F.S.	3650/2019	artt. 2, 10, 14, 15, 17, 25 en 26
G.R.M.J.	2958/2017	artt. 2, 14 en 25
G.V.B.	3720/2020	artt. 14 en 17
J.P.M.L. en M.K.	4019/2021	artt. 7, 9, 10, 14, 15 en 17

⁸ De hieronder genoemde zienswijzen en beslissingen zijn samengevat in het hoofdstuk 'Verenigde Naties'.

⁹ Reeds vóór 2022 afgesloten maar hiervan pas in 2022 bericht ontvangen.

¹⁰ Reeds vóór 2022 afgesloten maar hiervan pas in 2022 bericht ontvangen.

Zaaknaam	Zaaknummer	Artikel IVBPR
J.S.	3210/2018	artt. 2, 4, 7, 9 en 10
M.S., B.S. en A.M.	4254/2022	artt. 2, 6 en 7
N.J.S.C.	4015/2021	artt. 2, 6 en 7
R.L.K.	3721/2020	artt. 2, 14 en 17
R.V.D.B.	4268/2022	art. 14
S.E.H.	3236/2018	artt. 12 en 26
S.H. e.a.	3281/2018	artt. 2, 6, 7, 17, 19, 24 en 26
V.G.	3856/2020	artt. 2, 15 en 26

Comité voor de Uitbanning van Discriminatie van Vrouwen

In het jaar 2022 waren er geen zienswijzen en/of beslissingen.

| 60 |

Zaken in behandeling op 31 december 2022

Zaaknaam	Zaaknummer	Artikel CEDAW
S.V.	162/2020	art. 16
H.O.	178/2022	art. 1
J.C.V.	194/2022	art. 1, 2, 3, 5, 6 en 12

Comité tegen Foltering

Zienswijzen

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum
M.K.B.	1008/2020	9 september 2022

Beslissingen

Zaaknaam	Zaaknummer	Datum
F.K.M.	954/2019	21 juli 2022

Zaken in behandeling op 31 december 2022

Zaaknaam	Zaaknummer	Artikel CAT
M.K.B.	991/2020	art. 3
V.R.	1103/2021	art. 3

